

Mira Lappalainen, Minna Martikkala

OLLAANKO KAVEREITA?

Viisivuotiaiden lasten kaveritaitojen tukeminen

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kesäkuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Kesäkuu 2020	Tekijät Mira Lappalainen, Minna Martikkala
Koulutusohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn nimi OLLAANKO KAVEREITA? Viisivuotiaiden lasten kaveritaitojen tukeminen		
Työn ohjaaja Kirsi Herranen-Somero	Sivumäärä 36 + 8	
Työelämäohjaaja Satu Labigne		
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa neljä kaveritaitoja tukevaa interventioita viisivuotiaille lapsille. Aluksi lapsia havainnointiin kaveritaitojen osalta RALLA-havainnointilomakkeella ja niiden pohjalta suunniteltiin interventioiden sisältö.</p> <p>Interventioista ehdittiin toteuttaa kaksi, minkä jälkeen valtioneuvosto ohjeisti perheitä siirtämään lapset valtakunnallisesti kotihoitoon vallitsevan COVID-19-tilanteen vuoksi. Suunnitelmat muutettiin siten, että kahden toteutumattoman intervention tilalta tehtiin yksityiskohtaiset suunnitelmat kolmen kaveritaitoja vahvistavan intervention toteutukseen. Lopputuloksena oli viisi kaveritaitoja vahvistavaa interventiosuunnitelmaa päiväkodin käyttöön tulevaisuudessa.</p> <p>Teoreettisessa viitekehyksessä tuodaan esiin varhaiskasvatustilaa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita vuorovaikutuksen ja kaveritaitojen näkökulmasta. Kaveritaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka ovat osana teoreettista viitekehystä. Näiden lisäksi teoriaosuudessa kuvataan tunnetaitoja, osallisuutta ja havainnointia varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin Raahessa sijaitsevaan yksityiseen päiväkotiin. Interventioihin osallistui yhdeksän viisivuotiasta lasta. Yhteistyöpäiväkodin toiveena oli, että opinnäytetyössä hyödynnettäisiin myös heidän omaa vasta julkaistua kaveritaitomateriaaliaan.</p>		

Asiasanat Havainnointi, kaveritaidot, varhaiskasvatus, vuorovaikutus
--

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date June 2020	Authors Mira Lappalainen, Minna Martikala
Degree programme Bachelor of social services		
Name of thesis WOULD YOU BE MY FRIEND? Supporting of friendship skills of five-years-old children		
Instructor Kirsi Herranen-Somero	Pages 36 + 8	
Supervisor Satu Labigne		
<p>The purpose of this thesis was to plan and organize four interventions that support friendship skills for five-years-old children. At first, children’s friendship skills were observed using RALLA – observation form. Based on the results of observing, the contents of the interventions were planned.</p> <p>After two facilitated interventions, the Finnish government advised families to remove their children off from the childcare services due to the COVID-19 epidemic. The plans for the interventions were changed. Instead of the two cancelled facilitation of children’s friendship interventions, detailed plans were made three children’s friendship interventions to be implemented in the future. The result was five children’s friendship intervention plans that the kindergarten can use in the future to facilitate these interventions.</p> <p>The theoretical framework outlines the Early Childhood Education Act and the rationale for an early childhood education plan from the perspective of interaction and friendship skills. Friendship skills can be divided into four parts, which are part of the theoretical framework. In addition to these, the theoretical part describes emotional skills, participation, and observation in early childhood education.</p> <p>The thesis was made in a private kindergarten in Raahe. Nine five-years-old children participated in the interventions. The co-operation kindergarten hoped that the thesis would use their own new material on friendship skills.</p>		

<p>Key words early childhood education, friendship skills, observation, participation.</p>

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KAVERITAITOJEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	3
2.1 Varhaiskasvatustaki.....	3
2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	4
3 KAVERITAITOT VARHAISKASVATUKSESSA	5
3.1 Ryhmässä toimimisen taidot	6
3.2 Vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot	7
3.3 Vuorovaikutukseen liittymisen taidot	8
3.4 Toisen huomioon ottamisen taidot.....	9
4 LASTEN TUNNETAITOT VARHAISKASVATUKSESSA	10
5 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	11
6 LASTEN HAVAINNOINTI.....	13
6.1 RALLA- leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät.....	14
6.2 Sanalliset koosteet havainnoinneista	14
7 OPINNÄYTETYÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	16
7.1 Tavoite.....	17
7.2 Suunnittelu.....	18
7.2.1 Muutos suunnitelmaan	20
7.3 Toteutus.....	20
7.3.1 Ensimmäinen interventio – Hyvä kaveri ei kiusaa.....	21
7.3.2 Toinen interventio – Minä loistan!	23
7.3.3 Kolmas interventio – Musta tuntuu.....	26
7.3.4 Neljäs interventio – Kiitos, ole hyvä, anteeksi	26
7.3.5 Viides interventio – Ystävät yhdessä	27
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	28
9 YHTEISTYÖPÄIVÄKODIN KAVERITAITOJEN TUKEMISEN SUUNNITELMA.....	30
10 POHDINTA	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Opinnäytetyön eteneminen lineaarisen mallin mukaan	16

KUVAT

KUVA 1. Ensimmäisen intervention palaute.....	22
KUVA 2. Ympyräisten vahvuuskortit	23
KUVA 3. Hidasta elämää – Lasten omat vahvuuskortit.....	24
KUVA 4. Vahvuustähdet	24
KUVA 5. Hidasta elämää – Lasten omat vahvuuskortit.....	25
KUVA 6. Toisen intervention palaute	25

1 JOHDANTO

Tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa vuorovaikutus on nostettu yhdeksi keskeiseksi tekijäksi laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuksessa niin varhaiskasvatuslain kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteidenkin kautta. Niin kasvattajan ja lapsen välinen kuin lasten keskinäinen myönteinen vuorovaikutus on merkittävä hyvinvointitekijä lapsen arjessa. Varhaiskasvatus on usein lapselle kodin jälkeen ensimmäinen konteksti, jossa lapsi on tekemisissä vertaistensa kanssa.

Vertaissuhteissa lapsi rakentaa käsitystä niin itsestään kuin vertaisistaan, omaksuu arvoja ja asenteita sekä oppii tärkeitä taitoja myöhemmin yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen (Laaksonen 2010 6-7). Vertaissuhteilla tarkoitetaan suunnilleen samalla tasolla sosiaalisella, emotionaalisella tai kognitiivisessa kehityksessä olevien henkilöiden suhteita (Salmivalli 2008, 15). Tässä opinnäytetyössä vertaissuhteilla tarkoitetaan lasten välisiä suhteita päiväkotiryhmässä.

Suunnittelemiemme interventioiden sisältö koostui muun muassa leikistä, liikkumisesta, kädentaidoista ja kirjallisuudesta. Interventioiden sisältöjä suunnitellessamme otimme huomioon kaikki oppimisen osa-alueet, jotka ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn.

Teoreettisessa viitekehityksessä tarkastelemme varhaiskasvatuslakia ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018) vuorovaikutuksen ja kaveritaitojen näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetyössä tarkastellaan havainnointia, osallisuutta, tunnetaitoja sekä kaveritaitoja varhaiskasvatuksessa.

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin Raahessa yksityisessä päiväkodissa viisivuotiaille lapsille. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea ja vahvistaa viisivuotiaiden lasten kaveritaitoja neljän intervention kautta. Olimme pitäneet kaksi ensimmäistä interventiota, kun maaliskuussa 2020 tartuntatauti (COVID-19) aiheuttava koronavirus alkoi levitä laajasti Suomessa. Suomen hallitus totesi tällöin tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan koronavirustilanteen vuoksi poikkeusoloissa. Päädettiin ottamaan käyttöön valmiuslaki. Hallitus linjasi toimenpiteet ja antoi valmiuslain käyttöönotto- ja soveltamisasetukset eduskunnalle 17.3.2020. (Eduskunta 2020.) Tämän seurauksena valtaosa vanhemmista otti lapsensa valtioneuvoston ohjeistuksen mukaisesti kotihoitoon. Opinnäytetyöllemme tämä tarkoitti sitä, että emme pystyneet pitämään loppuja interventioita. Muutimme suunnitelmiamme ja lopulta opinnäytetyömme sisältää viisi valmiiksi suunniteltua kaveritaitoja tukevaa ja vahvistavaa interventiota.

Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatukselle määritetyistä tavoitteista opinnäytetyömme perustaksi nostamme erityisesti tavoitteen:

Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§).

Toiminnalliseen opinnäytetyöhömmme sisältyi läpsihavainnointia, jonka toteuttamisessa käytimme apuna kaveritaitojen havainnointiin kehitettyä RALLA-lomaketta. Havainnointityökalun käyttö mahdollisti sen, että pystyimme lapsia havainnoidessamme keskittymään juuri niihin asioihin ja osa-alueisiin, jotka suoraan liittyvät opinnäytetyömme aiheeseen.

Varhaiskasvatuksen syventävien opintojen yhteydessä tutustuimme havainnointiin teoria- ja käytännön tasolla. Meille molemmille kävi nopeasti selväksi havainnointityön merkitys varhaiskasvatuksessa. Halusimme opinnäytetyöllämme vahvistaa osaamistamme havainnointityössä ja tehdä havainnoinnista rutiininomainen työskentelytapa osaksi omaa työskentelyä.

Havainnointityön perusteella suunnittelimme sisällöt neljään interventioon, joiden tavoite on vahvistaa lasten kaveritaitoja. Kaveritaitojen hallinta ja toiset huomioon ottava käytös ohjaavat lasta positiivisen vuorovaikutuksen kehälle, joka auttaa lasta selviytymään tulevaisuudessa ja turvaa lapsen kasvua ja kehitystä (Repo 2015, 152–153).

Kaveritaidoista on runsaasti kirjallisuutta. Vallitsevan yhteiskunnallisen tilanteen takia kirjastot menivät kiinni samaan aikaan kuin lapset jäivät kotihoitoon. Siitä huolimatta pystyimme käyttämään opinnäytetyössämme monipuolisesti kaveritaitoihin liittyvää ajankohtaista kirjallisuutta. Kirjojen lisäksi hyödynsimme opinnäytetyössämme sähköisiä lähdemateriaaleja.

Opinnäytetyössämme Tiina Lautamon ja Vilja Laaksosen RALLA Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät -käsikirja (2019) näyttäytyy suuressa osassa. Käsikirjassa keskitytään neljään osa-alueeseen, joihin kaveritaidot voidaan jakaa ja jotka tunnistamalla saadaan tietoa lapsen vuorovaikutustaitojen tasosta. Tarkastelimme opinnäytetyössämme kaveritaitoja näiden osa-alueiden kautta.

2 KAVERITAITOJEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§ määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamana kokonaisuutena, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§). Suomessa varhaiskasvatusta ohjaavat muun muassa varhaiskasvatuslaki, valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuslaissa säädetään esimerkiksi lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen tavoitteista sekä varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta sisältää puolestaan säännökset muun muassa henkilöstön mitoituksesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen laatima valtakunnallinen määräys varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti laaditaan paikalliset ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ohjaa varhaiskasvatuslaki. (Opetushallitus 2019, 7).

2.1 Varhaiskasvatuslaki

Uusi varhaiskasvatuslaki (540/2018) astui voimaan 1.9.2018. Uudistuksen tavoite oli ajanmukaistaa, selkeyttää ja tarkentaa lainsäädännön käsitteitä. Lain suurimmat muutokset koskivat henkilöstöä sekä varhaiskasvatuksen tiedontuotantoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a.)

Varhaiskasvatuslaissa on useita tavoitteita, jotka tukevat lapsen kaveritaitoja ja vertaissuhteita. Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§.) Varhaiskasvatusympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista ympäristöä eli esimerkiksi rakennettuja tiloja, välineitä, materiaaleja, ihmisiä ryhmässä, vuorovaikutussuhteita sekä ryhmässä vallitsevaa ilmapiiriä (Opetushallitus 2018, 32).

Yhtenä varhaiskasvatuslain tavoitteena on turvata mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet varhaiskasvatushenkilöstön ja lasten välillä sekä toimia lasta kunnioittavalla tavalla. Varhaiskasvatuksen

tulee edistää vertaissuhteita ja toimimista vertaisryhmässä sekä kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovai-
kutustaitoja. Varhaiskasvatus ohjaa lasta kunnioittamaan toisia ihmisiä, liittymään osaksi yhteiskuntaa
sekä toimimaan eettisesti vastuullisesti. Jokaisella lapsella tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osal-
listua varhaiskasvatukseen edistäen yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa, antaen valmiuksia
ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katso-
muksellista taustaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toimii yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajien kanssa
lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi tukien lapsen huoltajia heidän kasvatustyössään. (Var-
haiskasvatuslaki 540/2018, 3§.) Varhaiskasvatuksessa lapsen tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin
asioihin sekä osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen, kehittämiseen sekä arviointiin
lapsen ikätaso huomioiden (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§).

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallituksen julkaisema varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukee ja ohjaa varhaiskasvatuksen
järjestämistä, toteutusta ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edistävät laadukkaan ja
yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. (Opetushallitus 2019, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan paikallisesti eli jokainen varhaiskasvatusta järjestävä kunta, kun-
tayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja laatii valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden
pohjalta oman varhaiskasvatussuunnitelman vuosittain. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan oma
varhaiskasvatussuunnitelma, jossa huomioidaan lapsen etu, mielipide, vahvuudet sekä yksilölliset tar-
peet. (Opetushallitus 2019, 8-10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuu muun muassa vertaisryhmän merkitys, yhdenvertai-
suus, yhteisöllisyys, oikeudenmukaisuus sekä toisten ihmisten kunnioittaminen. Lapsella on oikeus kuu-
lua ryhmään sekä turvalliseen ympäristöön, jossa ei esiinny kiusaamista, rasismia eikä väkivaltaa. Jo-
kaisella lapsella on oikeus tuntea tulevansa kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi sekä ymmärretyksi.
(Opetushallitus 2019, 20-21.) Varhaiskasvatuksen tehtävä on rohkaista lapsia tutustumaan toisiin ihmi-
siin, heidän kieleensä ja kulttuuriin. Lapsille opetetaan hyviä tapoja, toisen asemaan asettumista sekä
toisen mielipiteen kunnioittamista. Lapsia tuetaan konfliktien ratkaisemisessa sekä kannustetaan ystä-
vällisyyteen. (Opetushallitus 2019, 25.)

3 KAVERITAIIDOT VARHAISKASVATUKSESSA

Lasten vertaissuhdetaidoilla eli arkisemmin kaveritaidoilla tarkoitetaan vertaisten parissa tarvittavia vuorovaikutukseen liittyviä taitoja (Repo 2016, 6). Sosiaalisen ympäristömme ydin on vuorovaikutus. Sitä, millaisia olemme, määrittää sosiaalinen ympäristömme. Vuorovaikutusta tapahtuu kaiken aikaa ja kaikkialla. (Ahonen 2017, 78.) Lapset hallitsevat kaveritaitoja vaihtelevasti; toisille yhdessä toimiminen on luontevaa ja helppoa, kun taas toiset tarvitsevat enemmän ohjausta ja tukea aikuisilta. Kaveritaitoja, esimerkiksi toisten huomioon ottamista, mielipiteen ilmaisua, palautteen vastaanottamista, ristiriitojen selvittämistä ja leikkiin liittymistä harjoitellaan niin kotona vanhempien kanssa kuin vertaisten kanssa toimiessa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa. (Laaksonen & Repo 2016, 6-7.) Kaveritaidot kehittyvät ja ne ovat opittavissa, vaikka synnynnäiset ominaisuudet kuten esimerkiksi temperamentti vaikuttavat osaltaan lapsen toimintaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa (Lautamo & Laaksonen 2019, 33).

Lasten kaveritaidoista puhutaan eri käsitteillä eri yhteyksissä ja eri tieteenaloilla. Usein rinnakkain esiintyviä käsitteitä vertaissuhdetaidoille eli kaveritaidoille ovat esimerkiksi sosiaalinen kompetenssi, viestintätaidot sekä sosiaaliset taidot. (Laaksonen 2014, 19.) Tässä opinnäytetyössä käytämme käsitettä kaveritaidot.

Kaveritaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka tunnistamalla saadaan tietoa lapsen vuorovaikutustaitojen tasosta kokonaisuudessaan. Nämä osa-alueet ovat ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot sekä toisen huomioon ottamisen taidot. (Laaksonen & Repo 2016, 6.) Jos lapsella on paljon vahvuuksia vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidoissa sekä toisten huomioon ottamisen taidoissa, voidaan lapsella todeta olevan kaikkiaan vahvat kaveritaidot (Lautamo & Laaksonen 2019, 36).

Toiminta kavereiden kanssa ei ole pelkästään taitoa, vaan myös tietoa siitä, millainen käyttäytyminen on kulloisessakin tilanteessa tarkoituksenmukaista, kykyä asettua toisen asemaan sekä motivaatiota ja uskallusta toimia tilanteessa tarvittavalla taitavalla tavalla. Näiden lisäksi lapsen aikaisempi kokemus tilanteista toimia toisten lasten kanssa, minäkäsitys, kehitystaso sekä oppimisympäristön ja aikuisten tuki sekä ryhmän hyväksyntä ja torjunta vaikuttavat siihen millaisena lapsen kaveritaidot näyttävät ja kehittyvät vertaisryhmässä. (Lautamo & Laaksonen 2019, 32-33.) Aikuisen tuki kaveritaitojen kehityksessä edellyttää riittävää tietoa lapsen yksilöllisistä vahvuuksista, kehitystasosta sekä tuen tarpeesta. Erityisesti vahvuuksia hyödyntämällä voidaan tukea lapsen kaveritaitoja. (Laaksonen & Repo 2016, 7.)

Kaveritaitoja harjoitellessa mukaan otetaan ryhmän kaikki lapset tasavertaisina ja hyväksytyinä ryhmän jäseninä. Pelkästään irrallisilla toimintatuokioilla opettelu ei riitä, vaan pienten lasten kanssa se on jatkuvaa todellisten arkisten tilanteiden hyödyntämistä, jossa aikuinen on ohjaamassa ja läsnä. (Repo 2015, 126-127.) Myös monipuolinen ja myönteinen oppimisympäristö tukee ja kehittää lasten kaveritaitoja (Lautamo & Laaksonen 2019, 36).

Hyvät kaveritaidot auttavat lasta liittymään ryhmään sekä luomaan vertais- ja ystävyysuhteita (Neitola 2011, 17). Toisaalta vertaisryhmässä lapsi oppii ja harjoittelee näitä tärkeitä, tarvittavia vuorovaikutus- ja kaveritaitoja (Keltikangas-Järvinen 2012, 162). Ryhmässä jokaiselle lapselle muotoutuu oma rooli, maine ja asema, joiden perusteella lapset muodostavat toisistaan kuvan ryhmän jäseninä (Neitola 2011, 20). Positiiviset vertaissuhteet kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja ja näin vaikuttavat myönteisesti muun muassa lapsen itsetuntemukseen, minäkäsitykseen, positiiviseen suhtautumiseen muihin ihmisiin sekä hyvinvointiin ylipäätään. Vertaissuhteita tukemalla, erityisesti ehkäisemällä torjuntaa ja tukemalla lapsen asemaa ryhmässä, voidaan osaltaan ehkäistä kiusaamista ja vähentää yksinäisyyden kokemuksia. (Repo 2015, 152.)

Erilaisten tutkimusten mukaan ollaan sitä mieltä, että lapsen kehitystason tulee olla riittävä, jotta ryhmässä toimimisesta olisi hyötyä lapsen kehitykselle. Alle kolmevuotiaat eivät kehityksensä puolesta kykene vielä neuvottelemaan tai harjoittelemaan pelisääntöjä, vaan sosiaalisen yhteisön aika on myöhemmässä kehitysvaiheessa. Esimerkiksi alle kolmevuotiaiden kehityksestä ei ole tutkimusta siitä, mikä vaikutus on vertaisten hyväksynnällä tai hyljeksinnällä. Tämän lisäksi tutkijat ovat todenneet, että kasvatajan tulee tiedostaa ryhmädynamiikka sekä miten se vaikuttaa lapsen käytökseen, jotta kasvattaja voi tietoisesti hyödyntää ryhmää kasvatuksessa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 163.)

3.1 Ryhmässä toimimisen taidot

Lapsi tarvitsee kaveritaitoja pystyäkseen toimimaan ryhmän jäsenenä tarkoituksen mukaisella tavalla. Ryhmässä toimiakseen lapsen tulee ymmärtää erilaisten vuorovaikutustilanteiden ero eli onko kyseessä vapaa leikki-tilanne vai ohjattu ryhmätilanne ja mukauttaa oma käyttäytymisensä ja viestintätäytyylinsä sen mukaan. Ohjatuissa ryhmätilanteissa odotetaan lapselta keskittymistä, kärsivällisyyttä oman vuoron odottamista sekä taitoa kuunnella ikätason vaatimalla tavalla. (Lautamo & Laaksonen 2019, 38-39.)

Ryhmässä toimimisen taitoja tarkasteltaessa kiinnitetään huomio myös siihen millä tavalla lapsi osaa huomioida ja mukauttaa oman toimintansa ja viestintätyyliinsä toisten lasten viestintätyyliin ja mielentilan mukaan esimerkiksi osaako lapsi lähestyä rauhallisesti juttelemalla ujoa lasta tai millä tavalla lapsi kommunikoi mielensä pahoittaneen lapsen kanssa. Jotta toiminta ja vuorovaikutus ryhmässä on sujuvaa, tarvitaan yhteisiä pelisääntöjä. Lapsen tulee osata tulkita, ymmärtää ja noudattaa erilaisia pelisääntöjä. Aikuisen tuella hän harjoittelee oman mielipiteen ilmaisemista, toisten ajatusten kuuntelemista sekä oman ja muiden osallistumista yhteiseen toimintaan. (Lautamo & Laaksonen 2019, 38-39.)

Ryhmässä toimimisen taitoihin katsotaan kuuluvan myös lapsen pitkäjänteinen sitoutuminen ryhmän toimintaan. Tämä vaatii lapselta keskittymistä ja rauhoittumista kuuntelemaan niin aikuista kuin leikissä mukana olevia lapsia. Lapsi kykenee seuraamaan juonen etenemistä sekä keskittymään kiinnostavaan leikkiin riittävän pitkäksi aikaa ennen kuin siirtyy seuraavaan. Tämä taito vaatii lapselta myös itsensäätelyn taitoja. (Lautamo & Laaksonen 2019, 39-40.)

3.2 Vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot

Varhaiskasvatuksessa tulee vääjäämättä tilanteita, joissa lapset pääsevät harjoittelemaan konfliktitilanteita sekä toisen näkökulmaan asettumista ja hyväksymistä. Lapsen tulee ymmärtää ja hyväksyä toisten mielipiteet, jotka usein voivat poiketa omasta mielipiteestä. Näin lapsen on helpompi antaa ja vastaanottaa palautetta sekä vastata saamaansa palautteeseen. (Lautamo & Laaksonen 2019, 40.)

Vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taitoja tarkasteltaessa kiinnitetään huomio lapsen kykyyn hallita konflikteja sekä taitoon sovittaa ristiriitatilanteita oma-aloitteisesti, johon kuuluu olennaisena osana anteeksi pyytäminen sekä anteeksi antaminen. Konfliktitilanteet ovat lapsen kehityksen kannalta tarpeellisia, ja on tärkeää, että lapset oppivat vähitellen hyväksymään ristiriitoja sekä toimimaan niissä itsenäisesti. (Lautamo & Laaksonen 2019, 41-42.) Lapset, jotka eivät pääse yhtä helposti osaksi vertaisryhmää, tukeutuvat helpommin aikuiseen, eivätkä pyri konfliktien ratkaisemiseen itsenäisesti vaan saattavat jopa vetäytyä tilanteesta ilman ratkaisua (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 59-60). Jotta lapsi kykenee tukemaan vertaisiaan, tulee hänen osata tunnistaa ja huomioida toisten lasten tunteita ja tuen tarpeita sekä kyetä samaistumaan toisten lasten tunteisiin. Tämä taas edellyttää kykyä tulkita sanatonta viestintää. (Lautamo & Laaksonen 2019, 42.)

Ryhmässä tulee tilanteita, jotka saattavat jännittää lasta. Lapsen voi olla vaikea ilmaista mielipiteensä toisten edessä tai lapsen on vaikea pyytää päästä leikkiin mukaan. Kun lapsi osaa samaistua toisten tunteisiin, hän pystyy kannustamaan ja rohkaisemaan toisia lapsia uusissa tai jännittävässä tilanteissa. (Lautamo & Laaksonen 2019, 42.)

Positiivisen vuorovaikutuksen kehällä lapsen taidot vahvistuvat. Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät, kun hän saa paljon myönteistä vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Hän oppii, kuinka ollaan ja eletään toisten ihmisten kanssa. Lapsen oppiessa näitä taitoja hänen itseluottamuksensa kasvaa ja hänellä on hyvä itsearvostus. Lapsi kohtaa lähtökohtaisesti positiivisesti muut lapset; toisten kanssa on kivaa ja mukavaa. Hän tekee aloitteita ja ajattelee muiden toiminnasta ja aikomuksista positiivisesti. Muut lapset reagoivat tällaiseen lapseen positiivisesti, ja hän saa suosiota. Edelleen positiivisia kokemuksia toisten kanssa toimimisesta saava suosittu lapsi vahvistaa jälleen hänen taitojaan. On aikuisen tehtävä varmistaa, että jokainen lapsi pääsee positiivisen vuorovaikutuksen kehälle. (Repo 2015, 152–153.)

3.3 Vuorovaikutukseen liittymisen taidot

Ryhmään liittyminen on merkityksellinen vertaissuhteiden muodostumisessa ja ylläpitämisessä sekä sosiaalisen aseman muodostumisessa (Neitola 2011, 31). Kasvattajan tehtävänä on rakentaa ryhmästä sellainen, että jokainen lapsi löytää oman paikkansa (Keltikangas-Järvinen 2012, 165) ja vasta silloin lapsen on mahdollista luoda ystävyys- ja vertaissuhteita toisten lasten kanssa (Neitola 2013, 105).

Vuorovaikutukseen liittymisen taitoja lapsi tarvitsee usein silloin, kun kasvattaja ei ole ohjaamassa toimintaa. Lapsen tulee olla itse aktiivinen ja oma-aloitteinen, jos hän haluaa liittyä häntä kiinnostavaan leikkiin tai toimintaan. Kasvattajan kanssa voidaan harjoitella liittymistä vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa, mutta on tärkeää, että lapsi saa myönteisiä onnistumisen kokemuksia oma-aloitteisesta osallistumisesta, jotta hän saa rohkeutta hakeutua häntä kiinnostavaan toimintaan myös jatkossa. (Lautamo & Laaksonen 2019, 43-44.)

Kaikki lapset eivät pääse helposti osaksi vertaisryhmää (Marjanen, Ahonen & Majonen 2013, 52). Kasvattajalta vaaditaan vankkaa lapsituntemusta, taitavaa ohjausta ja mukanaoloa sekä empatiakykyä tukeakseen lasta vuorovaikutukseen liittymisessä erityisesti silloin, kun lapsella on siinä haasteita (Neitola 2013, 119). Tulee myös tilanteita, jossa lapsi joutuu tekemisiin hänelle ennestään tuntemattomien lasten kanssa, jolloin on hyvä, että lapsi on oppinut toimimaan muidenkin kuin parhaiden kavereidensa kanssa.

Hyvät kaveritaidot hallitseva lapsi hyväksyy myös toiset lapset mukaan kannustaen ja toivottaen tervetulleiksi leikkiin. (Lautamo & Laaksonen 2019, 44-45.)

Jokaisen lapsen on hyvä saada välillä toteuttaa omia ajatuksia ja toiveita esimerkiksi leikin juonen etenemisessä tai roolijaossa. Jotta näin olisi, lapsen tulee ensinnäkin osata tunnistaa omat toiveensa sekä pitää niitä merkityksellisenä sekä osata tuoda toiveensa julki rakentavalla tavalla. Lapsen on myös hyväksyttävä, ettei omaa tahtoaan voi saada aina läpi. (Lautamo & Laaksonen 2019, 45.)

3.4 Toisen huomioon ottamisen taidot

Varsinkin varhaiskasvatuksessa lapsi ei itse pysty vaikuttamaan siihen, ketä hänen vertaisryhmäänsä kuuluu. Hän on tekemisissä monenlaisten lasten kanssa, joista toisten kanssa leikki sujuu paremmin kuin toisten. On kuitenkin tärkeää, että lapsi osaa ottaa huomioon ryhmän kaikki lapset niin leikissä, ryhmätilanteessa kuin puheessaankin. Toiset huomioon ottava lapsi pystyy tekemään kompromisseja omaloitteisesti, mikä edellyttää, että lapsi kuuntelee toisten lasten ajatuksia ja toiveita sekä pystyy itse joustamaan omista ajatuksistaan. (Lautamo & Laaksonen 2019, 45-47.)

Vertaisryhmässä tulee usein riitoja ja erimielisyyksiä. Toiset huomioon ottava lapsi ei tietoisesti satuta tai loukkaa toisia lapsia, ei lähde mukaan kiusaamiseen ja osaa asettua toisen asemaan. Lapsi on ystävällinen, toimii reilusti, antaa lohtua ja tarjoaa apua toisille lapsille tarvittaessa. Toiset huomioon ottamisen taidoilla on yhteys empatiakykyyn sekä kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen. (Lautamo & Laaksonen 2019, 45-47.) Esimerkiksi toisen huomioon ottamisen taidot, empatiakyky, jakaminen ja lohduttaminen ovat taitoja, jotka opitaan parhaiten arkisissa vuorovaikutustilanteissa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien oma esimerkki on tässä merkityksellistä. (Neitola 2013, 132.)

4 LASTEN TUNNETAIDOT VARHAISKASVATUKSESSA

Ihmisen hyvinvoinnille ja oppimiselle olennaista ovat tunteet (Pihlaja 2019 143 [Izard 2010]). Tunteiden tunnistamiseen, niiden ilmaisuun ja tulkintaan liittyy emotionaalinen kehitys, joka on pienillä lapsilla syvällistä ja nopeaa. Päiväkoti-ikäinen lapsi opettelee tunnistamaan ja nimeämään omia ja muiden tunteita. (Pihlaja 2019, 143.)

Tunteet auttavat lasta tunnistamaan ja määrittämään omaa itseä, oman persoonan pysyvyyttä tai yhtenäisyyttä. Tunteet asettavat vastaanottavaisuudelle ja sensitiivisyydelle kehykset. Varhaislapsuuden aikana tunteilla on kommunikatiivinen ja motivaatioon liittyvä tehtävä. Tunteet motivoivat lasta joko pyrkimään etäälle tilanteesta ja toisesta ihmisestä tai lähestymään näitä. Tunteilla on myös sopeuttava eli adaptiivinen tehtävä. (Pihlaja 2019, 143-144.)

Puhuttaessa tunteiden säätelystä tarkoitetaan sisäistä tunteeseen liittyvää kokemusta, tunteen voimakkuutta ja ilmaisutapaa sekä tunteeseen liittyvää käyttäytymistä. Erityisen tärkeää tunteiden säätely on myöhemmissä sosiaalisissa suhteissa. Taitavaa sosiaalista käyttäytymistä ennakoivat kyky kontrolloida omaa itseään ja omaa käyttäytymistään sekä tasainen tunne-elämä. Sen sijaan ongelmiin sekä kotona että koulussa ja negatiiviseen sosiaaliseen käyttäytymiseen liittyvät heikko kontrolli ja tunteiden säätelyn vaikeudet. Pienten lasten kyvyttömyyden säädellä omaa impulsiivisuutta on myös todettu ennustavan myöhempiä käytöshäiriöitä. Taitavampaan sosiaaliseen kanssakäymiseen kykenevät lapset, jotka kykenevät tahdonalaisesti säätelämään omaa tunnekäyttäytymistään. (Repo 2015, 26.)

Keskeisempiä tehtäviä varhaiskasvatuksessa on kehittää lasten itsesäätelyn taitoja ja opettaa lapsia hallitsemaan omia negatiivisia tunteitaan. Näiden taitojen hioutumisessa keskeisessä roolissa on vertaisryhmä ja aikuisen rooli on taitojen opettamisen ja oppimisen kannalta merkittävä. Välittämisen ja kiintymyksen tunteiden ilmaisu on hyväksynnän edellytys ja hyväksytyksi tuleminen on vertaisryhmässä keskeistä. (Repo 2015, 27.)

5 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

YK:n lapsenoikeuksien sopimuksen yksi tärkeimmistä velvoitteista on lapsen oikeus ilmaista oma mielipide kaikissa itseään koskevissa asioissa ja tämä on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 11). Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa lapsen jokapäiväistä nähdä ja kuulla tulemista, lapsen kokemusta siitä, että on hyväksyty, tärkeä ja merkityksellinen ryhmänsä jäsen (Eskel & Marttila 2013, 78).

Varhaiskasvatuslaissa on useita kohtia, jotka koskevat lapsen osallisuutta ja toimijuutta. Lapsi halutaan nähdä aktiivisena ja aloitteellisena toimijana omassa elämässään. Lain mukaan varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa tulee selvittää ja huomioida lapsen mielipide lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§). Samoin lapsen omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee olla huomioitu lapsen mielipide (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 23§). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on ”varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§) ja ”toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§).

Osallisuus liittyy vahvasti yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatuksessa toimitaan ryhmän jäsenenä yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Ryhmän jokaisella jäsenellä, niin aikuisella kuin lapsellakin, on oikeus ilmaista oma mielipiteensä asiasta, mutta jokaisella on myös velvollisuus kuunnella muiden ajatukset kyseisestä asiasta. Tavoitteena on päästä ratkaisuun, joka tyydyttäisi kaikkia osapuolia. Näin lapset oppivat neuvottelemaan ja lapset saadaan paremmin sitoutumaan toimintaan. (Turja 2017, 44-46.)

Osallisuuden tulee olla myös vapaaehtoista. Lasta ei saa pakottaa ilmaisemaan mielipidettään tai osallistumaan toimintaan, vaan lapselle annetaan mahdollisuus ja tilaa samalla tukien lasta toimijuuteen ottamalla huomioon lapsen kehitys- ja ikätaso sekä aikaisempi kokemus. (Turja & Vuorisalo 2017, 47-48.) Osallisuus perustuu turvallisuuteen ja luottamukseen. Jotta lapsi rohkaistuu ilmaisemaan ajatuksiinsa ja osallistumaan yhteiseen toimintaan, tulee hänen kokea turvallisuudentunnetta ja luottamusta itseään ja toisia kohtaan siinä yhteisössä, missä toimitaan. Kasvattajan tulee puolestaan luottaa ja uskoa lapsiin osaavina toimijoina, jättää suunnitelmiin tilaa lasten oivalluksille, ehdotuksille ja olla valmis muutoksiin. Lapsilla, joka luottavat itseensä, tuntevat päiväkodin ja ryhmänsä tavat ja mahdollisuudet

sekä pystyvät kommunikoimaan muiden ymmärtämällä tavalla, on parhaimmat osallisuuden mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksessa kasvattaja on lapsen osallisuuden mahdollistaja ja kasvattajan tehtävänä on pyrkiä lisäämään kaikkien lasten edellytyksiä osallisuuteen tunnistamalla ja huomioimalla erilaiset lähtökohdat sekä tasoittamalla lasten eroja osallisuuteen liittyen. (Turja 2017, 49-50.)

Kokemus osallisuudesta lisää lapsen kykyä itsenäiseen ajatteluun, lapsen minäkuva selkeytyy, lapsen itseluottamus kasvaa ja tulevaisuudessa tarvittavat tärkeät yhteistyötaidot karttuvat (Turja 2017, 53). Lapsen osallisuuden huomioiminen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa edellyttää lasten näkökulman huomioimisen kaikissa arjen vuorovaikutustilanteissa sekä osallisuutta lisääviä toimintoja (Turja 2017, 54). Tällaisia toimintoja voivat olla esimerkiksi yhdessä laaditut sopimukset, kasvunkansio tai muu dokumentointi, sadutus, itse kehitelty leikki, lasten toiveviikko, lasten suunnittelemat ja toteuttamat juhlat sekä pidempikestoiset projektit. Näin lapsen osallisuus ei ole pelkästään lapsen omiin henkilökohtaisiin asioihin vaikuttamista vaan koko ryhmän sekä mahdollisesti oman perheen ja koko päiväkodin asioihin vaikuttamista (Turja & Vuorisalo 2017, 52).

6 LASTEN HAVAINNOINTI

Kasvattajalle tieto lapsesta on kaiken toiminnan suunnittelun lähtökohta. Hyvä keino oppia tuntemaan lapsi paremmin sekä ymmärtämään hänen käyttäytymistään ja sen syitä on havainnointi. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kokemuksista, mielenkiinnon kohteista, oppimisesta sekä kasvun ja kehityksen edistymisestä. Havainnoinnin avulla saadulla tiedolla kasvattaja pystyy toimimaan yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän kanssa heidän hyvinvointiaan edistääkseen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 16.) Havainnointi on myös keino saada tietoa lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja sen laadusta, ryhmän dynamiikasta, vallankäytöstä sekä kiusaamisen riskitekijöistä ja muodoista (Repo 2015, 190).

Havainnointi on kasvattajan perustehtävä. Kasvattajalla on tärkeää olla havainnoiva työote, jolloin hän tekee jatkuvasti havaintoja toimintaympäristöstä, ryhmästä ja yksittäisistä lapsista. Kasvattajan on seurattava vastuullaan olevia lapsia ja pyrittävä kaiken aikaa havaitsemaan enemmän, ymmärtämään paremmin, tulkitsemaan tietoisemmin ja tulkintojensa opastamana toimimaan entistä tarkemmin vastaten lapsen tarpeisiin. (Koivunen & Lehtinen 2016, 18.)

Havainnointi on kasvattajan työssä perusta suunnittelu-, arviointi-, ja toteutusprosessille. Tiedonhankinta perustuu varhaiskasvatuksessa pitkälti strukturoituun havainnointiin, jolloin käytetään erilaisia valmiita lomakkeita tai arviointivälineitä, tai ei-strukturoituun eli vapaamuotoiseen havainnointiin. (Koivunen & Lehtinen 2016, 33.) Lasta havainnoidessaan kasvattajan tulee välttääkseen virheellisiä tulkintoja ottaa huomioon lapsen tilannesidonnainen käyttäytyminen. Lapsen käyttäytymiseen vaikuttavat muun muassa sen hetkinen tunnetila, toiminnan kiinnostavuus, ulkopuoliset häiriötekijät, vireys, läsnä olevat henkilöt, toiminnallinen ympäristö ja tapahtumat ennen havainnointihetkeä. (Koivunen & Lehtinen 2016, 36–37.)

Lapsen tunne-elämän kehitys, muisti ja oppiminen, ajattelu, oman toiminnan ohjaus, motorinen ja kielellinen kehitys, sosiaaliset taidot, vuorovaikutus sekä leikkitaidot ja leikki voivat olla keskeisiä havainnoitavia alueita. Lasta voidaan havainnoida kokonaisvaltaisesti jossakin tiettyssä tilanteessa tai kasvattaja voi keskittyä johonkin tiettyyn lapsen kehityksen osa-alueeseen. Lapsesta havainnoinnin avulla saatu tieto auttaa kasvattajaa toimimaan niin, että hän pystyy edistämään toiminnallaan lapsen oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Koivunen & Lehtinen 2016, 19, 33.)

6.1 RALLA- leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät

Lapsen omassa ympäristössä tapahtuvaan käyttäytymisen ja toiminnan havainnointiin on kehitetty kaveritaitojen ja leikkitaitojen havainnointityökalut. Näiden kriteeriperustaiseen havainnointiin perustuvien työkalujen avulla kasvattaja saa kokonaisvaltaisen kuvan mahdollisista tuen tarpeista sekä lapsen vahvuuksista. (Lautamo & Laaksonen 2019, 16.)

Tutkittuja havainnointimenetelmiä tulee ottaa käyttöön, kun on tavoitteena kerätä tietoa objektiivisesti havainnoinnin kohteesta. Kriteeriperustaisen arviointimenetelmän avulla havainnoija pystyy pitäytymään objektiivisissa havainnoissa ja niiden kirjaamisessa. (Lautamo & Laaksonen 2019, 14.)

RALLA-työkalujen käyttö mahdollistaa luotettavasti ja yhtenevästi lapsen yksilöllisten leikki- ja kaveritaitojen havainnoinnin sekä tuen keinojen löytämisen ja lapsen osaamis- ja kasvutavoitteiden yksilöllisen asettamisen. Työkalun käyttö myös helpottaa lapsikohtaisen vasu- tai kuntoutussuunnitelman laatimista ja ammattilaisten arjen kirjaamistyötä ja ennaltaehkäisee esimerkiksi syrjäytymistä ja kiusaamista, sekä vahvistaa myönteisen ilmapiirin kehittymistä lapsiryhmässä. Lisäksi työkalun käyttö tarjoaa ammattilaisten oman osaamisen kehittämiseen työvälineen ja tarjoaa yhteisen kielen erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa työskenteleville ammattilaisille ja lapsen perheelle. (Lautamo & Laaksonen 2019, 16.)

6.2 Sanalliset koosteet havainnoinneista

RALLA Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät -käsikirjan mukaan kaveritaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, joita kutsutaan ryhmässä toimimisen taidoiksi, vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidoiksi, vuorovaikutukseen liittymisen taidoiksi, sekä toisten huomioon ottamisen taidoiksi (Lautamo & Laaksonen 2019, 35). Nämä ovat osa-alueet, jotka tulevat RALLA-menetelmän havainnointilomaketta käytettäessä läpikäydyksi. RALLA-menetelmän havainnointityökalun asteikko on 1 – 4, jossa 1 tarkoittaa, että lapsen pitää harjoitella taitoa, 2 tarkoittaa, että lapsi hallitsee taidon kohtalaisesti, 3 tarkoittaa, että lapsi hallitsee taidon hyvin, ja 4 tarkoittaa, että lapsi hallitsee taidon erittäin hyvin. (Lautamo & Laaksonen 2019, 49.)

Kaveritaitojen havainnointi auttaa kasvattajaa tunnistamaan lapsen yksilöllisiä vahvuuksia ja tarjoaa työkaluja mahdollisiin kaveripulmiin puuttumiseen. Näin kaveritaitojen kehityksen tukeminen voidaan huomioida pedagogiikan suunnittelussa ja toteutuksessa. (Lautamo & Laaksonen 2019, 50.)

On syytä muistaa, että havainnoimamme lapset ovat viisivuotiaita, ja he vasta harjoittelevat näitä taitoja. Harva tämän ikäinen lapsi hallitsee nämä taidot hyvin tai erittäin hyvin. On kuitenkin mielestämme tärkeää tarkastella tämän ikäisten lasten kaveritaitojen hallitsemista, koska havaintojen perusteella pystytään tukemaan ja vahvistamaan taitoja pedagogisin keinoin. Havainnoimme lapsia useammalla kerralla arjen tilanteissa heidän omassa päiväkotiympäristössään.

Tekemistämme havainnoista ja täyttämistämme lomakkeista kävi ilmi, että osa lapsista hallitsi ryhmässä toimimisen taidot kohtalaisesti ja että he tarvitsevat harjoitusta tällä osa-alueella. Lapset hallitsivat kohtalaisesti tilanteeseen sopivan tavan viestiä toisten lasten kanssa sekä tavan ymmärtää ja noudattaa yhteisiä pelisääntöjä. Vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot lapset hallitsivat keskimäärin kohtalaisesti. Positiivisena näyttäytyi lasten taito rohkaista ja kannustaa toisia lapsia. Palautteen vastaanottaminen toisilta lapsilta ja palautteen antaminen toisille ovat taitoja, joita lasten kanssa on hyvä harjoitella.

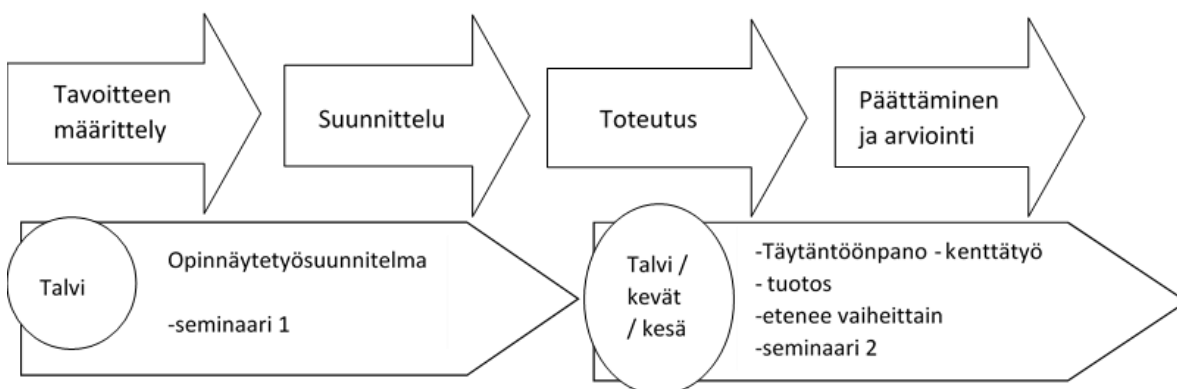
Vuorovaikutukseen liittymisen taidot lapset hallitsivat keskimääräisesti hyvin. Lapset osasivat lähestyä muita lapsia rakentavasti ja oma-aloitteisesti ja mennä ryhmän toimintaan mukaan. Toisten huomioon ottamisen taidot lapset hallitsivat keskimäärin hyvin. Kompromissien tekeminen toisten kanssa nousi taitona, jonka lapset hallitsivat keskimäärin kohtalaisena.

7 OPINNÄYTETYÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelijat tuottavat opinnäytteenään jonkinlaisen fyysisen tuotoksen tai kehittävät jotain toiminnallista osa-aluetta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena oman alan ammatillisen tiedon, taidon ja sivistyksen kehittyminen. (Vilka 2006, 76.) Toiminnallisen opinnäytetyön keskeisiä tunnuspiirteitä ovat muun muassa uutuusarvo, käsitteisiin sitoutuva, suunniteltu, näkyvä toiminta sekä konkreettinen tuotos tai hyöty (Salonen 2013, 13).

Miettiessämme opinnäytetyömme aihetta olimme molemmat sitä mieltä, että haluaisimme suunnitella jotain konkreettista toteutettavaksi lapsiryhmässä. Tavoitteenamme oli kehittyä ammatillisesti ja saada kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta. Halusimme myös, että lapset hyötyvät työstämme positiivisesti. Oma kiinnostuksemme kaveritaitojen vahvistamista kohtaan, aiheen ajankohtaisuus sekä lapsiryhmästä noussut tarve tukivat toisiaan.

Ajatuksenamme oli toteuttaa opinnäytetyömme lineaarisen mallin mukaisesti, missä työskentely etenee tavoitteen määrittelystä suunnittelun ja toteutuksen kautta prosessin päättämiseen ja arviointiin (Salonen 2013, 15).

KUVIO 1. Opinnäytetyön eteneminen lineaarisen mallin mukaan (mukaiillen Salonen 2013, 15 [alun perin mukaiillen Toikko & Rantanen 2009, 64])

Suomen hallitus otti 17.3.2020 käyttöön valmiuslain. Tässä vaiheessa me olimme edenneet työssämme suunnittelusta toimintaan ja havainnointiin. Jouduimme valmiuslain myötä palaamaan reflektion kautta takaisin suunnitteluun ja siitä takaisin toimintaan ja reflektioon. Reflektion tuloksena muutimme ja kehitimme suunnitelmiamme. Niinpä opinnäytetyömme toteutus muuttui käytännössä spiraalimalliseksi,

jolloin työ eteni sykleinä. Yksi sykli koostuu suunnittelusta, toiminnasta, havainnoinnista ja reflektoinnista, jonka jälkeen siirrytään seuraavaan sykliin, jossa edellisen vaiheen tuotos arvioidaan uudelleen (Salonen 2013, 16).

Spiraalimallin mukainen työskentely mahdollisti paremmin työmme tarkastelun. Spiraalimallia käyttämällä oma ammattitaitomme pääsi paremmin kehittymään, koska spiraalimallisessa työskentelyssä korostuu koko prosessin ajan mukana kulkeva reflektointi. Lasten kanssa työskennellessä täytyy kyetä muuttamaan suunnitelmia ja kehittää tulevaa saatujen palautteiden perusteella.

7.1 Tavoite

Varhaiskasvatustalaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteista nousevat tänä päivänä merkittävään osaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, vertaisryhmässä toimimisen edistäminen sekä toisten ihmisten kunnioittaminen. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3§) Halusimme, että opinnäytetyöllämme on lapsen kasvua ja kehitystä edistävä vaikutus. Näemme, että kaveritaitojen hallinta tukee lapsen arjesta selviytymistä sekä edistää lapsen kasvua ja kehitystä, joten lasten kaveritaitojen tukeminen ja vahvistaminen nousi opinnäytetyömme aiheeksi.

Pohdimme yhdessä, millä tavoin lasten kaveritaitoja pystyttäisiin tukemaan ja vahvistamaan. Käymämme reflektion myötä päätimme, että kaveritaitoja vahvistavat menetelmät projektimuotoisen pienryhmätyöskentelyn sisältönä toimisi tavoitteemme saavuttamiseksi.

Määrittelimme interventioille tavoitteeksi kaveritaitojen tukemisen ja vahvistamisen, joita ryhdyimme tavoittelemaan toisten kuuntelemisen harjoittamisen sekä toisten positiivisen huomioimisen kautta. Lisäksi näimme tärkeänä auttaa lapsia rauhoittumaan, mikä helpottaa myös keskittymistä.

Osana varhaiskasvatuksen syventävissä opinnoissa oli tutustua leikki- ja kaveritaitojen havainnoimiseen kehitettyyn RALLA-menetelmään. Havaitimme, että kaveritaitojen havainnointityökalua käyttämällä pystyisimme havainnoimaan lapsia kattavasti ja keskittyen juuri niihin osa-alueisiin, jotka ovat tutkitusti tärkeitä. Tästä syystä käytimme opinnäytetyössämme RALLA-menetelmän kaveritaitojen havainnointilomaketta.

Työskentelemme opinnäytetyömme toteutusajankohtana samassa varhaiskasvatustyöyksikössä, jossa on ollut syksystä 2019 käytössä kaveritaitojen tukemisen suunnitelma. Tutkimuslupahakemuksemme vastauksessa oli mukana pyyntö ottaa suunnitelman menetelmiä käyttöön osaksi opinnäytetyötämme, joten näin toimimme.

Me molemmat ymmärrämme opinnäytetyön tärkeyden oppimiskokemuksena, joten halusimme opinnäytetyömme kautta saada lisäkokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta sekä havainnoimisesta ja näin lisätä ammattitaitoamme.

7.2 Suunnittelu

Koska molemmat työskentelimme samassa päiväkodissa, päätimme kysyä, olisiko meidän yhdessä mahdollista tehdä opinnäytetyömme työpaikallemme. Päiväkodin verkkosivuilla on lomake, jolla haetaan tutkimuslupaa ja mekin aloitimme tällä lomakkeella. Ehdotimme mieltimäämme aihetta opinnäytetyölle ja saimme nopeasti tutkimuslupahakemukseen myönteisten vastauksen. Saimme heti palautetta, että aiheemme on hyvä ja ajankohtainen, sekä pyynnön että käyttäisimme päiväkodin kaveritaitojen tukemisen suunnitelmaa työssämme.

Me molemmat pidämme vuorovaikutusta yhtenä merkittävänä tekijänä laadukasta varhaiskasvatusta toteutettaessa. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi sekä tuntea olevansa tärkeä ja merkityksellinen. Myös lapsen oma kokemus ryhmään kuulumisesta on merkittävää osallisuuden kannalta. Jokainen lapsi tulee hyväksyä omana itsenään ja jokaisella on oikeus olla kokematta kiusaamista tai minkäänlaista syrjintää. Tästä syystä lasten kaveritaitojen vahvistaminen nousi lopulta aiheeksi, johon päädyimme.

Jotta pystyimme suunnittelemaan interventioille tarkoituksenmukaiset sisällöt, oli ensimmäinen tehtävämme havainnoida lapsia heidän kaveritaitojensa osalta. Havainnointilomakkeeksi valitsimme Tiina Lautamon ja Vilja Laaksosen kehittämän RALLA kaveritaitojen havainnointilomakkeen, jossa huomio kiinnitetään nimenomaan niihin neljään osa-alueeseen, jotka auttavat ymmärtämään ja tunnistamaan lapsen kaveritaitoja kokonaisvaltaisesti. Lasten havainnointia varten ja osallistumisesta interventioihin kysyttiin vanhemmilta lupa erillisellä lupalapulla (LIITE 1). Sitä mukaan, kun vanhemmat palauttivat lupalappuja päiväkodille, aloitimme lasten havainnoinnit.

Tehtyjen havainnointien pohjalta suunnittelimme neljä toiminnallista interventiota pienryhmässä toteutettavaksi. Jokaiselle interventiolle valitsimme kaveritaitoja vahvistavan teeman sekä tavoitteet. Tavoitteet ovat osittain samat usealla interventiolla. Näitä yhteisiä tavoitteita ovat keskittyminen, rentoutuminen, toisten kuunteleminen ja huomioon ottaminen. Lisäksi interventioissa korostettiin ystävällistä suhtautumista toisia kohtaan.

Interventioihin osallistuvien lapsien maksimimäärä olisi ollut kymmenen, mikäli kaikki lapsista olisi päässyt yhtä aikaa osallistumaan. Suunnittelimme interventioiden ajankohdat niin, että mahdollisimman moni ryhmän lapsista olisi pystynyt niihin osallistumaan ja, että jokaisella olisi ollut mahdollisuus osallistua ainakin kahteen interventioon. Suurin osa lapsista on läsnä varhaiskasvatuksessa 12 - 15 päivänä kuukaudesta. Jos olisimme suunnitelleet interventiot niille päiville, joina kaikki lapset ovat päiväkodissa, olisi se venyttänyt aikatauluamme huomattavasti pidemmäksi. Interventiot oli tarkoitus toteuttaa kerran viikossa neljän viikon aikana, mutta jouduimme vaihtamaan päiviä muuttuneiden hoitoaikojen ja muiden ennakoimattomien suunnitelmien vuoksi.

Luvan vanhemmilta havainnointiin ja interventioihin osallistumiseen saivat kaikki kymmenen lasta. Aluksi mietimme lapsien jakamista kahteen ryhmään, jotka olisi pidetty yhtä aikaa toisen meistä ohjaten toista ryhmää ja toisen toista. Lopulta kuitenkin päädyimme pitämään lapset yhdessä ryhmässä. Näin toinen meistä voisi keskittyä aiheen esittelyyn sekä ohjaamiseen ja toinen voisi keskittyä rauhallisen tunnelman ylläpitämiseen, tukemaan lapsia keskittymään sekä tekemään havaintoja interventiosta.

Ennen interventioita jaoinme vastualueet ja intervention jälkeen kirjasimme havainnot ylös asiakirjaan, jonka loimme tähän tarkoitukseen. Emme interventioiden aikana tapahtuneissa havainnoissa keskittyneet niinkään lasten yksilölliseen havainnointiin vaan enemmänkin siihen, että miten lapset ryhmänä vastaanottavat suunniteltuja sisältöjä ja havaintojemme kautta arvioimme välittömästi omaa toimintaamme ja pohdimme heti keinoja kehittymiseen. Yhteinen halumme on kehittyä varhaiskasvatuksen opettajina ja saada lisää kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta. Interventioiden välitön purku yhdessä sai meissä aikaan hyviä oivalluksia. Näemme oman toiminnan arvioinnin todella tärkeänä. Olemme opiskelujen aikana pystyneet luomaan välillemme luottamuksellisen suhteen ja pystymme antamaan ja vastaanottamaan toisiltamme rakentavaa ammattimaista palautetta.

7.2.1 Muutos suunnitelmaan

Kuten jo aiemmin on mainittu, maaliskuussa 2020 Suomessa käyttöön otettu valmiuslaki vaikutti opinnäytetyömme toteutukseen suuresti. Olimme suunnitelleet neljä interventiota, joista olimme ehtineet toteuttaa kaksi, kun valmiuslaki otettiin käyttöön. Hallitus suositti varhaiskasvatusikäisten lasten kotihoitoa ja näin ollen päiväkodissamme ei ollut läsnä lapsia osallistumaan suunniteltuihin interventioihin. Emme voineet jäädä odottamaan valmiuslain purkamista, koska meillä molemmilla oli tavoitteena saada suoritettua sosionomi (AMK) tutkinto kesäkuuhun 2020 mennessä.

Kävimme tilanteen yhdessä läpi ja päätimme ehdottaa opinnäytetyömme ohjaajalle muutosta suunnitelmiin. Ehdotimme, että suunnitteleme neljän intervention sijasta viisi, työstämme niistä kattavat kuvaukset ja luovutamme ne yhteistyöpäiväkodin käyttöön ja toteutettavaksi myöhempänä ajankohtana. Opinnäytetyömme ohjaaja tuki meitä suunnitelmassamme.

7.3 Toteutus

Havainnoinnin toteutimme suurelta osin vapaan leikin aikana. Koska toinen meistä toimi varhaiskasvatuksen opettajana kyseisessä ryhmässä, oli hänen helpompi tehdä havainnot pitkin päivää. Toinen meistä käytti havainnointiin oman ryhmänsä lepoaikoja sekä aamut ennen aamupalaa, jolloin päiväkodin kaikki lapset olivat samassa ryhmätilassa.

Päätimme kutsua lapsille järjestämiämme interventioita kaverikerhoksi. Lapset osoittivat kaverikerhoa kohtaan positiivista mielenkiintoa ja osallistuivat kerhoon innostuneesti. Halusimme aloittaa interventiot toivottamalla jokaisen lapsen henkilökohtaisesti nimellä tervetulleeksi kerhoon. Tällä tavoittelimme, että jokainen saa kokea itsensä tärkeäksi ja huomioon otetuksi sekä ryhmään kuuluvaksi. Paikalle asetautumisen jälkeen käytiin läpi lyhyesti intervention teema ja aloitettiin varsinainen toiminta. Jokaisen intervention teema on erilainen ja tarkoituksena oli herättää ajatuksia ja keskustelua teemasta. Interventiot lopetetaan lyhyeen rentoutukseen sekä lasten palautteen antamiseen.

7.3.1 Ensimmäinen interventio – Hyvä kaveri ei kiusaa

Ensimmäiseen interventioon osallistui kahdeksan lasta. Ensimmäisen intervention tavoitteeksi asetimme erilaisuuden hyväksymisen, mielipiteen ilmaisun ja toisen mielipiteen hyväksymisen, kannustamisen sekä itsetunnon vahvistamisen.

Tervetuloitovotuksen jälkeen lapset ohjattiin valitsemaan itselleen paikan piiristä. Kun lapset olivat asettuneet haluamilleen paikoille, leikimme Ystäväpiiri-leikin (LIITE 2). Leikissä otimme toisiamme käsistä kiinni ja aikuisen esimerkistä jokainen nosti oikealla puolella olevan lapsen käden ylös ja kertoi, että ”Tässä on ystäväni: ystäväni nimi”. Kun kierros oli menty loppuun, nostimme kaikkien kädet ylös ja sanoimme ”Tässä ovat kaikki ystäväni”. Tällä leikillä aloitimme jokaisen kerhokerran.

Ensimmäisen leikin jälkeen ohjasimme lapset istumaan ja toinen kasvattajista kertoi yleisesti siitä, miksi olimme kokoontuneet pienryhmään ja mikä oli ensimmäisen kerran aihe. Alustuksen jälkeen luimme pienen sosiaalisen tarinan kaveruudesta, jonka tavoitteena oli virittää aktiivista keskustelua. Tämän jälkeen lapsille jaettiin pienet kortit, joissa oli positiivinen tai negatiivinen kaveritilanne ja kortit lajiteltiin kaveritaitopohjaan sen mukaan, mikä on mukavaa käyttäytymistä kaveria kohtaan ja mikä ei.

Olimme laittaneet pieneen kangaspussiin jokaisen lapsen nimen. Jokainen lapsi vuorollaan nosti pussista yhden nimen ja kertoi hänestä jonkin hyvän asian, miksi hän on hyvä kaveri. Toivoimme, että sosiaalisen tarinan ja siitä virinneen keskustelun myötä olisimme saaneet lapset miettimään laajemmin hyvän kaverin ominaisuuksia. Tällaisia asioita lapset toisistaan kertoivat:

”Kirsi on hyvä kaveri, kun se osaa leikkiä mun kaa.” (Poika 5-vuotta).

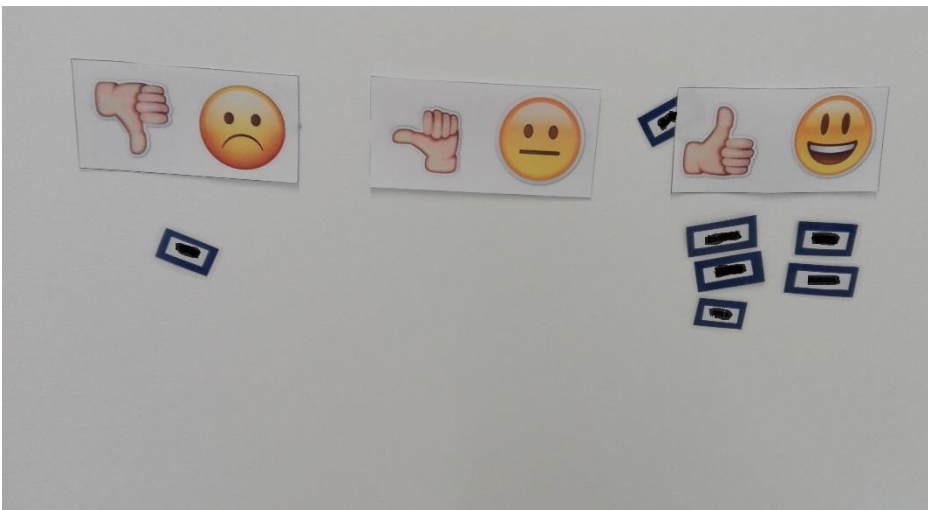
”Pekka on hyvä kaveri, kun se tykkää leikkiä samoja leikkejä kuin minä.” (Tyttö 6-vuotta).

Valitettavasti lasten kommentit alkoivat toistaa toisiaan, eivätkä lapset osanneet kaverista kertoa niitä hyvän kaverin ominaisuuksia, mitä he aikaisemmassa sosiaalisen tarinan yhteydessä virinneessä keskustelussa olivat tuoneet esille. Ehkä vastaukset olisivat olleet erilaisia, jos lapset olisivat saaneet itse valita kenestä olisivat kehu kertoneet, mutta ajattelimme, että olisi voinut käydä niin, että joku lapsista olisi saanut useammalta lapselta kehu, kun taas joku olisi voinut jäädä ilman. Näin halusimme varmistaa, että jokainen saisi kuulla yhden hyvän kaverin ominaisuuden itsestään.

Ennen loppurentoutusta otimme vielä suunnittelemamme Taikamatto -leikin (LIITE 2). Jaoin lapset kahteen ryhmään ja viritimme siitä kilpailun saadaksemme jo hieman levottomia lapsia paremmin keskittymään. Tämä leikki osoittautui hieman vaikeaksi eivätkä lapset innostuneet siitä odotetusti, mutta halusivat silti tehdä sen kahdesti.

Kysyimme, halusivatko lapset ottaa vielä loppurentoutuksen. Yllätyimme hieman siitä, että he halusivat, sillä osa oli jo hyvin levottomia ja väsyneen oloisia. Loppurentoutuksena luimme Hyvä ystävä -rentoutuksen (LIITE 2) rauhallisen musiikin soidessa taustalla.

Jokainen lapsi antoi interventiosta palautteen laittamalla oman nimensä sen hymynaaman kohdalle, joka kuvasti hänen tunnettaan kerhosta. Yhtä lukuun ottamatta saimme kaikilta lapsilta positiivisen palautteen.

KUVA 1. Ensimmäisen intervention palaute lapsilta

Olimme positiivisesti yllättyneitä siitä, miten lapset olivat innostuneita ja aktiivisia keskustelemaan niin kirjasta kuin sosiaalisesta tarinastakin. Alun rauhattomuus ja paikkamerkeillä leikkiminen aiheutti aloituksen venymisen ja lopulta kerhokerta venyikin aivan liian pitkäksi, kun sen kokonaiskesto oli 70 minuuttia. Seuraavaa kertaa ajatellen jouduimmekin miettimään, miten saisimme aloituksesta jouhevamman ja onko seuraavassa tuokiossa liikaa sisältöä kuten ensimmäisessä tuokiossa oli. Mielestämme kerhon sisältö vastasi hyvin tavoitteitamme ja olimme erittäin tyytyväisiä saamaamme palautteeseen, vaikka lopussa lapsien levottomuus ja väsyminen jo näkyi.

7.3.2 Toinen interventio – Minä loistan!

Toisen intervention aiheena oli vahvuudet. Tavoitteeksi asetimme itsetunnon ja positiivisen minäkuvan vahvistamisen sekä omien vahvuuksien tunnistamisen. Toivotimme lapset henkilökohtaisesti tervetulleeksi kaverikerhoon. Teimme siirtymisen valitsemaamme tilaan Onkalokolo-leikin avulla. Leikissä ensin ryömittiin tunnelin läpi ja sen jälkeen jokainen jäi valitsemaansa asentoon, jonka ali seuraavat lapset menivät ja tekivät oman asentonsa jonon jatkoksi. Ensimmäisen intervention havaintojen perusteella teimme ratkaisun, että nimesimme jokaiselle lapselle paikat, johon ohjasimme lapset seisomaan.

Aluksi otimme ensimmäisellä kerralla opetellun Ystäväpiiri-leikin (LIITE 2). Tämän lapset muistivat hyvin ja leikkivät innokkaasti mukana. Leikin jälkeen luimme Ympyräiset-tunnetaitomateriaaliin kuuluvan kirjan Kivan kirahvin kannustus, joka mainitaan yhteistyöpäiväkodin kaveritaitomateriaalissakin. Kirja oli sopivan pituinen ja sen kuvitus oli värikästä ja selkeää, joten lasten mielenkiinto pysyi hyvin kirjassa ja kirja herätti mukavasti keskustelua.

Kirjan lukemisen jälkeen keskustelimme vahvuuksista ympyräisten vahvuuskortteja hyödyntämällä (KUVA 2). Olimme etukäteen valinneet selkeitä, helppoja vahvuuksia, joista jokainen lapsi pystyi peilaamaan omia vahvuuksiaan. Hienosti lapset osasivat nimetä erilaisia vahvuuksia ja myös sellaisia, joita kortteissa ei esiintynyt.

KUVA 2. Ympyräisten vahvuuskortit

Kun jokainen lapsista oli saanut kertoa omista vahvuuksistaan, siirryimme viereiseen tilaan askartelemaan jokaiselle oman vahvuustähden. Noustessaan ylös, jokainen lapsi teki tähtihypyn ja huusi ”Olen ihana” (KUVA 3). Hypyn avulla halusimme vahvistaa lapsen positiivista minäkuvaa ja itsetuntoa sekä luottoa omaan itseensä.

KUVA 3. Hidasta elämää – Lasten omat voimakortit

Askartelussa jokainen lapsi leikkasi tähden ja yhdessä kirjoitimme siihen lapsen vahvuuksia. Lapset saivat itse keksiä omia vahvuuksia tai käyttää apuna vahvuuskortteja. Lopuksi lapset saivat koristella tähdet tarroilla. Kävimme yhdessä läpi lapsen tekemän tähden sekä vahvuudet, joita lapsi oli halunnut tähteen kirjoitettavan.

KUVA 4. Vahvuustähdet

Tämän jälkeen siirryimme vielä lyhyeen rentoutukseen. Lasten pötköttäessä lattialla toinen meistä siveli heitä huiveilla ja toinen luki samalla pientä rentoutusta (KUVA 5). Lapset olivat jo hieman levottomia, eivätkä oikein jaksaneet rauhoittua kuuntelemaan rentoutusta, joten pidimme rentoutuksen hyvin lyhyenä.

KUVA 5. Hidasta elämää – Lasten omat voimakortit

Toiseen interventioon osallistui lapsia seitsemän. Aikaa interventioon kului tunti, josta suuren osan vei askartelu. Edelleen pienryhmän kesto oli liian pitkä, mikä näkyi rentoutuksen levottomuutena. Vaikka muutimme alkuperäistä suunnitelmaa, oli sisältöä tälläkin kertaa liikaa. Lasten antama palaute jakautui neutraalin ja positiivisen hymynaaman välille.

KUVA 6. Toisen intervention palaute

7.3.3 Kolmas interventio – Musta tuntuu

Kolmannen intervention tavoitteeksi asetimme tunteiden nimeämisen, ymmärtämisen, tunnistamisen ja ilmaisun. Lisäksi tavoitteena on oppia hyväksymään toisten tunteita. Tämäkin kerhokerta alkaa Ystäväpiiri- leikillä (LIITE 2). Halusimme, että jokaisessa interventiossa olisi jotain tuttua.

Koska intervention aiheena on tunteet, valitsimme käytettäväksi Fanni-tunnetaitokortteja (LIITE 2), jotka ilmestyivät samaan aikaan kun suunnittelimme interventioiden sisältöjä. Halusimme ottaa tuoreet kortit välittömästi käyttöön, koska niistä lukemamme käyttäjäkokemukset olivat positiivisia. Mietimme etukäteen tilanteita, jotka herättävät erilaisia tunteita. Tilanteet luetaan lapsille ja jokainen lapsi vuorollaan valitsee eri tilanteeseen sopivan tunnetaitokortin ja esittelee sen muille. Korttien ja tilanteiden avulla herättelemme keskustelua ja omien tunteiden sanoittamista ja esiin tuomista sekä toisten tunteiden hyväksymistä.

Seuraavaksi leikitään leikkiä, jossa lapset liikkuvat vapaasti tilassa rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Kun musiikki pysäytetään, lapset esittävät kasvattajan ohjeiden mukaista tunnetta. Kasvattaja käyttää Lasten omat voimakortit -tunnekortteja (LIITE 2) tunnetilojen ilmaisemiseen.

Loppurentoutuksena kolmannella kaveritaitokerhokerralla on Kävelyretki niittypellossa -rentoutus (LIITE 2). Rentoutus toteutetaan satuhierontana lasten istuessa peräkkäin piirissä ja piirtäen kasvattajan ohjeen mukaan tarinaa edessä istuvalle lapselle. Intervention lopuksi lapsilta pyydetään mielipide intervention sisällöstä eli palaute.

7.3.4 Neljäs interventio – Kiitos, ole hyvä, anteeksi

Neljännelle interventiolle asetettuja tavoitteita ovat hyvät tavat, ystävällisyys, toisten huomioiminen ja leikkiin mukaan ottaminen, ilon tuottaminen sekä toisten tunteiden ymmärtäminen. Interventio aloitetaan jälleen Ystäväpiiri- harjoituksella (LIITE 2).

Aiheeseen paneutuminen aloitetaan kuuntelemalla Siina Hirvosen Hyvät tavat -laulu (säv. ja san. Siina Hirvonen). Laulun jälkeen siirrytään lyhyen sanallisen alustuksen kautta lukemaan Ympyräiset-tunnetaitosarjaan kuuluva kirja nimeltä Puspukala tahtoo leikkiin mukaan (LIITE 2.). Kirjan avulla

lapset viritetään keskustelemaan, siitä miten tärkeää on ottaa kaikki mukaan leikkiin ja olla toisille ystävällinen.

Seuraavaksi lapset ohjataan seisomaan piiriin ja lasten kanssa tehdään Mukava lankakerä -harjoitus. Harjoituksessa toiselle kerrotaan positiivisia asioita sekä tuotetaan samalla hyvää mieltä. Lapsia ohjeistetaan kiittämään kaveria positiivisesta palautteesta.

Intervention loppuun valitsimme Miilu-kissa mielenmaalarina -rentoutuksen (LIITE 2). Rentoutuksessa lapset pareittain sivelevät siveltimeillä toisiaan kasvattajan ohjeiden mukaan. (Liuska & Turunen 2015, 58.) Lopuksi lapsilta pyydetään mielipide intervention sisällöstä eli palaute.

7.3.5 Viides interventio – Ystävät yhdessä

Viidennelle interventiolle asettamiimme tavoitteita ovat toisten huomioon ottaminen, hyvän tekeminen, ilon tuottaminen, kannustaminen, palautteen antaminen ja vastaanottaminen. Yhdessä tekeminen ja vuoron odottaminen nousevat myös intervention tavoitteiksi.

Viides interventio aloitetaan jälleen Ystäväpiiri- harjoituksella (LIITE 2). Interventiokerralla toteutetaan seikkailurata, jonka lapset suorittavat yhdessä pareittain käsistään toisiinsa yhdistettyinä. Pareille annetaan väri, jonka värisiä palasia he etsivät seikkailuradan varrelta. Palasia on yhtä joukkuetta kohden kuusi. Löydettyään omat palasensa pari saapuu seikkailuradan loppuun ja muodostaa paloista kuvan ja kertoo, mitä kuvassa tapahtuu. Kuvat on Suomen Mielenterveys ry:n sivustolta otettuja kaveritaitokortteja, joissa on kuvattuna positiivisia kaveritaitotilanteita.

Kaikkien lasten saavuttua radan loppuun kuvat käydään yhdessä läpi, ja lasten kanssa keskustellaan kuvien kautta, millaista on positiivinen kanssakäyminen kavereiden kanssa. Kuvat liimataan isolle kartongille ja kartonki asetetaan ryhmätilan seinälle. Lapset sitoutuvat toimimaan positiivisten kaveritaitojen mukaisesti painamalla peukalon jälkensä kuvien yhteyteen. Intervention lopuksi lapsilta pyydetään mielipide intervention sisällöstä eli palaute.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Pohdimme opinnäytetyömme eettisyyttä sosiaalialan ammattikorkeakoulujen kansallisen verkoston määrittelemien sosiaalialan koulutusohjelman tuottamien kompetenssien kautta. Työmme eettisyys näyttäytyy ensimmäisessä kompetenssissa, joka käsittää sosiaalialan eettistä osaamista. Sosionomi si-
toutuu toimimaan sisäistämiensä sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. On kyettävä eettiseen reflektioon, jota sosiaalialan ammatit edellyttävät. On kyettävä toimimaan tilanteissa, jotka sisältävät arvoriitit ja otettava huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus. Sosionomin on pyrittävä huono-osaisuuden ehkäisemiseen yksilön, yhteisön, ja yhteiskunnan näkökulmista sekä edistet-
tävä suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. (Mäkinen & Raatikainen & Rahikka & Saarnio 2011, 18.)

Opinnäytetyömme tavoite oli tukea ja vahvistaa lasten kaveritaitoja. Kaveritaitojen hallinta edesauttaa lasten pärjäämistä ja tukee heidän kasvuaan yhteiskunnan kokonaisvaltaisiksi jäseniksi. Kaveritaitojen hallinta vaikuttaa lapsien arjessa tasa-arvoa vahvistaen ja on omiaan lisäämään suvaitsevaisuutta. Jos lapsella ei ole kaveritaidot hallinnassa, hänellä on riski jäädä yhteisön ulkopuolelle ja tämä edesauttaa syrjäytymistä. Työllämme voidaan nähdä olevan suora huono-osaisuutta ehkäisevä vaikutus niin yhteis-
kunnan, yhteisön kuin ennen kaikkea yksilön näkökulmasta. Olemme myös opinnäytetyössämme otta-
neet huomioon jokaisen yksilön eli lapsen ainutkertaisuuden ja ainutlaatuisuuden.

Eettisesti hyväksyttävässä ja luotettavassa tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä sekä tulosten arvioinnissa, tallentamisessa sekä esittämisessä. Lisäksi mui-
den tutkijoiden saavutuksia ja työtä tulee kunnioittaa viitaten niihin asianmukaisella tavalla. Asianmu-
kaiset tutkimusluvut tulee hankkia ja tutkimuksen kokonaisvaltainen raportointi ja syntyneiden tietoai-
neistoden asianmukainen tallentaminen ovat osa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tutkimuseettinen neuvot-
telukunta 2013, 6.)

Ihmisiä tutkittaessa noudatetaan aina eettisiä periaatteita riippumatta tutkittavan iästä. Lapsen tulee saada vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskeviin asioihin. Huoltajia yleensä informoidaan tut-
kimuksesta. Lapsen tutkimukseen osallistuminen on toisinaan perusteltua myös ilman erillistä huoltajan
suostumusta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9)

Halusimme opinnäytetyöllämme tukea lasten kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla, ja se
mahdollistui ainoastaan huolellisen suunnittelun kautta. Haimme yhteistyöpäiväkodin verkkosivujen

kautta tutkimuslupaa opinnäytetyöllemme. Esittelimme luvan hakuvaiheessa jo aiheemme. Tutkimuslupahakemuksemme hyväksyttiin.

Koska teimme opinnäytetyömme yhtenä osana lapsihavainnointia ja käytimme havainnointilomaketta, pidimme tarkasti huolen tietosuojasta. Lomakkeet säilytettiin kansiossa, joka oli lukkojen takana. Lomakkeissa ei lukenut lasten oikeita nimiä, ainoastaan nimikirjaimet. Tämä tuki lasten tunnistamattomuutta läpi työn. Pyysimme lasten havainnointiin luvan heidän huoltajiltaan.

Ihmisiin kohdistuvassa opinnäytetyössä peruslähtökohta on luottamuksen syntyminen tutkijoiden ja osallistuvien henkilöiden välillä. Tutkijan tulee kunnioittaa opinnäytetyöhön osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Lisäksi opinnäytetyö ei saa aiheuttaa vahinkoa tai haittaa tutkimukseen osallistuville henkilöille. Opinnäytetyöhön osallistuminen tulee pohjautua vapaaehtoisuuteen. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2019, 7-8.) Opinnäytetyösämme huolehdimme lasten tunnistamattomuudesta ja jokaisen lapsen osallistuminen interventioon oli vapaaehtoista. Olimme lapsille jo entuudestaan tuttuja, joten meidän välillämme vallitsi luottamuksellinen suhde.

Kirjastojen yllättävä sulkeutuminen huoletti meitä alkuun, mutta onnistuimme kuitenkin löytämään riittävästi luotettavia lähteitä. Lähteitä käytettiin monipuolisesti ja kriittisesti. Käytetyt lähteet on merkitty asianmukaisin lähdemerkinnöin tehden ero omiin pohdintoihin.

9 YHTEISTYÖPÄIVÄKODIN KAVERITAITOJEN TUKEMISEN SUUNNITELMA

Yhteistyöpäiväkodillämme on käytössään suunnitelma kaveritaitojen tukemiseksi. Suunnitelma vastaa varhaiskasvatuksen palveluntuottajan lakisääteiseen velvoitteeseen suojata lasta väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä (Konttinen 2019).

Haasteet kaveritaidoissa näkyvät kaveritaitojen tukemisen suunnitelman mukaan lapsen vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa ja tunneilmaisussa. Yhteistyöpäiväkodin kaveritaitojen suunnitelmaan on kerätty erilaisia menetelmiä ja toimintatapoja, joiden avulla lasten kaveri- ja tunnetaitoja voidaan tukea. (Konttinen 2019.)

Kaveritaitojen tukemisen suunnitelmassa esiteltyjä kaveri- ja tunnetaitojen menetelmiä varhaiskasvatuksessa ovat esimerkiksi rajojen asettaminen, liikennevalomalli, Huomaa hyvä -sarja, Jukka Hukka -kirjasarja, Neuvokas perhe, Viitottu Rakkaus- ja Suomen Mielenterveysseuran sivustot, Positiivinen CV, Molli-sarja, satuhieronta, Tassun toimintakortit, Pikku Mulperi sekä Ympyräiset.

Useat kaveritaitojen tukemisen suunnitelmassa mainituista menetelmistä olivatkin jo osa interventioihin osallistuvien lasten arkea päiväkodissa, kuten esimerkiksi rajojen asettaminen, anteeksi pyytäminen, liikennevalomalli sekä Molli-sarja. Lisäksi yhteistyö huoltajien kanssa on yhteistyöpäiväkodissamme aktiivista ja joka päiväistä.

Otimme kaveritaitojen tukemisen suunnitelmassa annetuista materiaaleista vinkkiä interventioidemme sisältöihin ja käytimme muun muassa Viitottu rakkaus- sivustolta löytyvää materiaalia, Suomen mielen-terveysseuran materiaalia, Hidasta elämää- sivuston materiaalia, satuhierontaa, sekä Ympyräiset- tunne- taito-ohjelman materiaalia.

10 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa neljä kaveritaitoja vahvistavaa interventiota viisivuotiaille päiväkotilapsille. Ajallisesti interventiot oli tarkoitus toteuttaa neljän viikon aikana. Meistä johtumattomista syistä jouduimme kuitenkin muuttamaan suunnitelmia siten, että lopputuloksena oli kaksi toteutunutta interventiota sekä viisi niiden pohjalta muokattua ja uudelleen suunniteltua interventiota myöhempään käyttöön. Tarkoituksenamme ei ollut arvioida, miten interventiot olisivat vaikuttaneet lasten kaveritaitoihin esimerkiksi havainnoimalla lapsia uudelleen interventioiden jälkeen.

Kaveritaidot ovat tällä hetkellä hyvin ajankohtainen aihe, ja monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja on saatavilla runsaasti sekä ilmaiseksi että maksullisena. Tämä sai meidät innostumaan aiheesta jopa liikaa, ja halusimme tarjota lapsille monipuolisesti aiheeseen liittyvää sisältöä ja menetelmiä. Heti ensimmäisenä pidetyn intervention jälkeen havaitsimme, että olimme suunnitelleet liikaa sisältöä interventiolle. Intervention kesto venyi liian pitkäksi. Hyvästä suunnittelusta ja alkuvalmisteluista huolimatta emme olleet huomioineet riittävästi sitä, miten paljon aikaa kuluu lasten vastaanottamiseen, paikoilleen asettumiseen ja rauhoittumiseen. Tällaiset interventiot olisi hyvä pitää ennemmin lyhyenä, jolloin lasten mielenkiinto säilyisi, ja jakaa sisältöä useammalle interventiolle. Materiaalia olisi riittänyt enempäänkin kuin viiteen interventioon.

Yhteistyöpäiväkodin kaveritaitojen tukemisen suunnitelma tarjosi meidän käytettäväksi erilaisia menetelmiä, mutta päiväkodissa ei ollut materiaaleja näiden menetelmien käyttöönottamiseksi. Jouduimme huomioimaan tämän interventioita suunnitellessamme ja käytimme ilmaista materiaalia, kirjastosta hankittua materiaalia ja omia materiaalejamme.

Päiväkodilla oli kaveritaitojen tukemisen suunnitelmassa esitellyistä menetelmistä materiaaleina ainoastaan muutama Molli- ja Piki-sarjan kirja. Pohdimmekin sitä, että ainakin Ympyräiset-kirjasarja sekä vahvuuskortit olisi hyvä olla jokaisessa päiväkodissa, sillä ne toimisivat niin pienillä kuin isommillakin lapsilla. Toki erilaiset materiaalit jakavat mielipiteitä, ja jokainen kasvattaja valitsee käyttöönsä itselleen mieluisen materiaalin.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli jakaa lapset kahteen pienryhmään. Lopulta kuitenkin päädyimme yhteen ryhmään, sillä ajattelimme, että näin toinen saa keskittyä intervention ohjaamiseen toisen tukiessa

lasten keskittymistä ja tehden havainnot intervention kulusta. Mielestämme ratkaisumme oli tässä tilanteessa oikein, vaikka ihanne olisi, että ryhmä olisi pieni, 4-5 lasta, jolloin lasten oma ääni pääsisi vieläkin paremmin esille. Interventioihin osallistuneet lapset olivat hyvin innokkaita keskustelemaan intervention aiheesta, ja keskustelulle olisi ollut syytä jättää vieläkin enemmän tilaa.

Yhteistyöpäiväkotimme on pieni yksikkö, eikä meillä ollut sieltä kokemuksellista tukea interventioiden suunnitteluun. Jos olisimme voineet näyttää interventioiden sisältöjä kokeneelle varhaiskasvatuksen opettajalle, olisimme ehkä saaneet jo suunnitteluvaiheessa palautetta siitä, että sisältöä interventiolle on liikaa.

Havainnoinnissa oli omat haasteensa tehdä havainnot oman työn ohessa, mutta siinä mielestämme onnistuimme hyvin. Meillä oli mahdollisuus havainnoida lapsia yksilöllisesti niin vapaan leikin kuin ohjatun toiminnan aikana. Havaitsimme, kuinka hyvä havainnointilomake helpottaa havainnointia ja tällöin havainnoinnissa voi keskittyä olennaiseen. Vaikka havainnoitavia lapsia tuli viisi molemmille, ei havainnoinnista vielä tullut rutiininomainen työskentelytapa, mutta nyt kynnyksemme havainnoida lapsia on matalampi ja ymmärrämme havainnoinnin merkityksen yhtenä tärkeänä työkaluna varhaiskasvatuksen arjessa.

Opinnäytetyömme prosessi koki muutoksen kriittisessä vaiheessa, kun suunnittelutyö oli jo tehty ja interventioiden toteutus käynnissä. Tämä mielestämme kuvastaa myös arkea varhaiskasvatuksessa, jossa päivät ovat täynnä muuttuvia tilanteita ja vaikka kuinka ennakoisi kaiken mahdollisen, on mahdollista, että arjen tilanteet muuttavat suunnitelmia välillä jopa radikaalisti. Opinnäytetyöprosessin kautta saimme hyvää kokemusta siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajan on kyettävä muuttamaan suunnitelmiaan ja reagoimaan muuttuviin tilanteisiin niin, että muutokset tukevat lasten kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja että kaikessa huomioidaan lapsen etu.

Kriittinen tekijä interventioissa on se, yleistyvätkö järjestetyissä harjoitustilanteissa opitut taidot todella opetustilanteiden ulkopuolelle, lasten arkipäivään (Salmivalli 2008, 184). Kaveritaitojen vahvistamisen ja tukemisen tulee olla osa normaalia päiväkotiarkea ja tilanteisiin tulee puuttua ja herättää keskustelua niiden ilmaannuttua. Suunnitelluilla interventioilla voidaan tehostaa sekä paneutua aiheeseen syvemmin ja ottaa tarkempaan tarkasteluun jokin tietty osa-alue.

Laura Repo kirjoittaa kirjassaan *pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy* (2005), että sosiaalisten taitojen ja tunteiden opettamisessa sosiaalisia taitoja harjaannuttavat ohjelmat toimivat erinomaisena tukena, mutta

yksinään ne eivät riitä. Kun lapsi kokee tunteita ja elää oikeissa tilanteissa, on lapsen saatavilla oltava sensitiivinen aikuinen, joka näyttää ja kertoo tarvittavista taidoista. Lapsi ei myöskään pelkää kirjoja lukemalla tai draamaleikin avulla opi leikkiin liittymisen tai ystävyiden ylläpitämisen taitoja. Kirjat tai draamaleikit ja näytelmät toimivat hyvänä lisänä ja tukena lasten taitojen ohjaamisessa. (Repo 2015, 127.)

Varhaiskasvatuksen opettajan on syytä olla tietoinen käsittelemistämme neljästä osa-alueesta, joista kaveritaidot koostuvat, olla lapsille läsnä ja opettaa sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja. Näillä arjessa tapahtuvilla opeilla on suuri merkitys niin lapsen sen hetkessä elämässä kuin tulevaisuudessa lapsen kasvaessa. Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys lapsen elämälle.

Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmen. Koemme, että asettamamme tavoitteet täyttyivät niiltä osin kuin oli mahdollista. Suunnittelimme interventioille mielestämme hyvät sisällöt, joilla vastattiin interventioille määriteltyihin tavoitteisiin. Ennen kaikkea opinnäytetyöprosessin aikana kasvoimme itse ammatillisesti. Vaikka lapsiryhmän ohjaaminen jäi opinnäytetyöprosessissamme vähäisempään roolin kuin aluksi suunnittelimme, saimme kahden pidetyn intervention kautta arvokasta kokemusta.

Työmme teoreettinen viitekehys pysyi mielestämme laadukkaana ja asiasisältöisenä. Mitä syvemmälle aiheeseen opinnäytetyötä tehdessämme upposimme, sitä mukaan viitekehystä olisi pystynyt laajentamaan. Pohdimmekin, että olisi mielenkiintoista tarkastella lasten temperamenttityylien vaikutusta kaveritaitoihin.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas.1. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M., Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-96.

Izard, C.E. 1991. The Psychology of emotions. New York: Plenum Press.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa – havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Konttinen, K. 2019. Touhulan kaveritaitojen tukemisen suunnitelma. Viitattu: 9.5.2020.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Jyväskylä. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu: 10.5.2020.

Laaksonen, V. 2010. Lasten vuorovaikutustaidot tutkimuksen kohteena. Teoksessa Valkonen, T. (päätoim.), Siitonen, M. & Valo, M. Prologi. Puheviestinnän vuosikirja 2010, 6-24. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/26503/Prologi2010_Laaksonen_6-24.pdf?sequence=1. Viitattu 4.5.2020.

Laaksonen, V. Repo, L. 2017. Kaveritaitoja Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Folkhälsan.

Lautamo, T., Laaksonen V. 2019. Ralla Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät. 3.painos. Ralla Oy.

Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P. Marttila, M., Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus, 47-72.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, L. (toim.). 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. 1.-2 painos. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Marjanen, P. Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 99-138.

- Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/72512/AnnalesC324Neitola.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 10.4.2020.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019a. Uusi varhaiskasvatuslaki. Saatavissa: <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatuslaki>. Viitattu 5.4.2020.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019b. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. Saatavissa: <https://minedu.fi/varhaiskasvatuslait>. Viitattu 5.4.2020.
- Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 5.4.2020.
- Pihlaja, P. 2019. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserytyiskasvatus. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 141 -181.
- Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, C. 2008. Kaverien kanssa- vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Viitattu: 15.5.2020.
- Suomen eduskunta. 2020. Valmiuslain käyttöönottoaminen koronavirustilanteessa. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx. Viitattu: 9.5.2020.
- Toikko, T., Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. Turja, L (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 38-55.
- Turja, L. & Vuorisalo M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P (toim.). Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu: 19.5.2020.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Helsinki. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf Viitattu: 19.5.2020.
- Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu: 1.5.2020.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf. Viitattu: 1.5.2020.

Hei kotiväki,

Opiskelemme Ylivieskan Centria-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja olemme opinnoissa siinä vaiheessa, että opinnäytetyömme on ajankohtainen. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä lapsenne päiväkodin kanssa. Opinnäytetyömme tarkoitus on vahvistaa viisivuotiaiden kaveritaitoja järjestämällä heille neljä toiminnallista kaveritaitokertaa helmi-maaliskuun aikana.

Pyydämmekin teiltä lupaa lapsen havainnointiin kaveritaitojen osalta sekä osallistumiseksi kaveritaitokerhoon. Palautatteko alla olevan lomakkeen mahdollisimman pian päiväkodille. Kiitos!

Yhteistyöterveisin,

Mira ja Minna

Lastani saa havainnoida sekä lapseni saa osallistua kaveritaitokerho

Lapseni ei saa osallistua havainnointiin eikä kaveritaitokerhoon

Lapsen nimi: _____

Huoltajan allekirjoitus

HYVÄ KAVERI EI KIUSAA - Kaveritaidot

Tavoite: toisten huomioon ottaminen, erilaisuuden hyväksyminen, mielipiteen ilmaisu ja hyväksyminen, kannustaminen, empatiakyvyn kehittäminen ja tukeminen, itsetunnon vahvistaminen, ystävällisyys, toisten huomioon ottaminen, kuunteleminen, keskittyminen, rauhoittuminen.

Ystäväpiiri

Kaikki leikkivät seisovat piirissä kädet käsissä. Yksi lapsi kerrallaan nostaa vieruskaverin käden ylös ja esittelee tämän ("Tässä on ystäväni Maija!"), minkä jälkeen Maija jatkaa. Näin edetään piirin läpi, ja jokainen lausuu vieruskaverin nimen. Lopuksi kaikki nostavat kätensä ylös ja sanovat: "Tässä ovat kaikki ystäväni."

Lähde: Laaksonen, V. Repo, L. 2017 Kaveritaitoja – tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa, s.

Sosiaalinen tarina – Kaverit ovat maailman paras juttu

Tarinan voi tulostaa täältä: <https://viitotturakkaus.fi/onewebmedia/kaverit-ovat-maailman-paras-juttu.pdf>.

Lapsille luetaan tarina ja keskustellaan kuvien avulla lasten kanssa kaveruudesta.

Mitä kiva kaveri tekee?

Materiaalin voi tulostaa täältä: <https://viitotturakkaus.fi/tuote/mita-kiva-kaveri-tekee/> Kaveritaulupohjan ja pienet toimintakortit voi laminoida.

Lapsille jaetaan pienet toimintakortit. Lapset kertovat vuorotellen mikä kuva omassa kortissa on, onko se mukavaa käytöstä kaveria kohtaan vai ei ja laittaa kortin oikeaan sarakkeeseen.

Taikamatto

Lattialle asetetaan matto, jonka päälle lapset asettuvat seisomaan. Kerro lapsille tarinaa, jossa lapset ovat intiaaniheimo. Intiaaniheimo lentää taikamatolla savannille etsimään ruokaa. Matto nousee korkealle ilmaan, joten kukaan ei saa pudota matolta. Jokainen voi katsella alhaalla näkyviä maisemia. Kun mato on 10 metrin korkeudessa, se pysähtyy eikä voi jatkaa matkaa ennen kuin se käännetään nurinpäin.

Lasten tehtävä on kääntää matto siten, ettei kukaan putoa maton ulkopuolelle. Jos joku putoaa, matto laskeutuu puron varteen. Kaikki käyvät juomassa purosta taikajuomaa, jonka avulla matto saadaan uudestaan ilmaan (lapset käyvät juomassa vettä). Mutta se pysähtyy jälleen 10 metrin korkeuteen, ja harjoitus tehdään uudelleen.

Lähde: Kaveritaitoja Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Laaksonen, V. Repo, L. 2017. folkhälsan.

Hyvä ystävä -rentoutus

Taustalla voi soida rauhallinen musiikki.

Seuraavalla sivulla oleva rentoutus luetaan rauhallisella äänellä pitäen kappaleiden välissä pieniä taukoja.

HYVÄ KAVERI EI KIUSAA - Kaveritaidot

Hyvä ystävä

Millainen on hyvä ystävä? Mitä ominaisuuksia hänellä on? Osaatko sinä olla hyvä ystävä?

Ajattele jalkojasi. Jalat kuljettavat sinut päivisin uusiin leikkeihin ja puuhiin. Ne kuljettavat sinut myös vanhojen ja uusien ystävien luokse. Sinun jalkasi voivat olla hyvän ystävän jalat.

Ajattele käsiäsi. Purista kätesi tiukasti nyrkkiin ja päästä sitten rennoksi. Kätesi tekevät päivän mittaan monenlaisia asioita. Kätet voivat tehdä hyviä tekoja ja auttaa toisia. Sinun kätesi voivat olla hyvän ystävän kätet.

Ajattele silmiäsi. Laita kätesi kevyesti silmiesi päälle. Silmäsi näkevät päivittäin monia mielenkiintoisia asioita. Ne auttavat sinua havaitsemaan uutta ja näkemään tärkeitäkin asioita. Ehkä silmäsi huomaavat tänään jonkun, joka tarvitsee ystävää tai leikkikaveria. Sinun silmäsi voivat olla hyvän ystävän silmät.

Ajattele korvasi. Laita kätesi kevyesti korviesi päälle. Korvasi kuulevat koko ajan uusia asioita, joiden perusteella voit tehdä päätöksiä. Korvasi voivat myös kuunnella ystävää. Kuulethan myös toisten pyynnön tulla mukaan leikkiin tai pyynnön päästä mukaan. Sinun korvasi voivat olla hyvän ystävän korvat.

Ajattele suutasi. Purista suusi tiukkaan mutruun ja hymyile sitten leveästi ja anna sen jälkeen suusi rentoutua. Toiset meistä puhuvat paljon ja toiset hieman vähemmän. Toisten ääni on voimakas, ja toisten ääni kuuluu vain kuiskauksena. Päivän aikana voit puheellasi tuottaa toisille hyvää mieltä. Kohteliaat ja ystävälliset sanat ovat hyvän ystävän kieltä. Sinun suusi voi olla hyvän ystävän suu.

Rutista nyt oikein kovasti itseäsi. Olet hyvä sellaisena kuin olet ja sinä voit olla hyvä ystävä.

Lähde: Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Juva: PS-Kustannus

Palaute

Lapsille jaetaan nimilaput, jotka he interventiolta poistuessaan asettavat seinällä olevien taulujen kohdalle, sen mukaan miltä interventiolla osallistuminen heistä tuntui. Tauluissa on vaihtoehtoina negatiivinen emoji, neutraali emoji, sekä positiivinen emoji.

Materiaalia:

Viitotturakkaus: www.viitotturakkaus.fi

MINÄ LOISTAN! - Vahvuuksien tunnistaminen

Tavoite: itsetunnon ja positiivisen minäkuvan vahvistamisen, sekä omien vahvuuksien tunnistamisen, ystävällisyys, toisten huomioon ottaminen, kuunteleminen, keskittyminen, rauhoittuminen.

Onkalokolo

Ryhmä tekee sellaisen jonon, josta toinen voi mennä alta. Jonon viimeinen menee edellisen alta ja kulkee koko reitin. Päästyään tunnelin loppuun, hän tekee uuden asennon. Seuraava lähtee etenemään heti, kun hänen alitsensa on kuljettu.
Lähde: Pulli, Elina 2013. Lupa liikkua. Liikuntaleikkejä ja -tuokioita varhaiskasvatukseen. Lasten Keskus. Saarijärvi

Ystäväpiiri (Katso Hyvä kaveri- interventio)

Kirja: Kiva Kirahvin kannustus

Tämän kirjan tarinan avulla lasten kanssa tunnistetaan vahvuuksia.
Lähde: A-M, Kuusela. Kiva Kirahvin kannustus. 2017. Kustannus Mäkelä. Karkkila

Vahvuuskortit

Tarvitaan vahvuuskortit esim. ympyräiset.
Lasten kanssa käydään läpi vahvuuskortteja nimeten vahvuus ja näyttämällä kuva siitä. Pohditaan mitkä voisivat olla lasten vahvuuksia ja, että mitä ne tarkoittavat käytännössä. Jokaisen lapsen kanssa mietitään vähintään yksi häntä koskettava vahvuus.

Siirtyminen

Olen ihana! -korttia hyödyntäen.
Noustessaan ylös, jokainen lapsi tekee tähtihypyn ja huutaa: "Olen ihana".
Hypyn avulla vahvistetaan lapsen positiivista minäkuvaa ja itsetuntoa, sekä luottoa omaan itseensä.

Vahvuustähden askartelu

Lapset leikkaavat kartongista annetun mallin ja ohjeiden mukaan tähden.
Tähden sakaroihin lapset aikuisen avustuksella kirjaavat omia vahvuuksiaan.
Lopuksi lapset voivat koristella tähdet esim. tarroilla ja tähden keskelle liimataan lapsen kuva.

Loppurentoutus

Lapset ottavat itselleen mukavan asennon istuen tai pötköttäen. Kasvattaja lukee rauhallisesti ja hitaasti lyhyen tekstin ja sivelee lapset vuorotellen sifonkihuivilla.
Teksti esimerkiksi: "Laita silmät kiinni ja kuvittele, että tuuli puhallutelee hiuksiisi, korviisi, kasvoillesi. Tuntuu ihanalta nauttia tuulen puhalluksesta."
Lähde: Lasten omat voimakortit- Hidasta elämää.

Palaute

Lapsille jaetaan nimilaput, jotka he interventiolta poistuessaan asettavat seinällä olevien taulujen kohdalle, sen mukaan miltä interventiolla osallistuminen heistä tuntui. Tauluissa on vaihtoehtoina negatiivinen emoji, neutraali emoji, sekä positiivinen emoji.

Materiaalia

Ympyräiset tunnetaito-ohjelman vahvuuskortit: www.ympyraiset.fi
Lasten omat voimakortit- Hidasta elämää: <https://hidastaelamaa.fi/puoti/lasten-voimakortit/>

MUSTA TUNTOU - Tunnetaidot

Tavoite: tunteiden nimeäminen, ymmärtäminen, tunnistaminen, ilmaisu sekä toisten tunteiden hyväksyminen, ystävällisyys, toisten huomioiminen, kuunteleminen, keskittyminen, rauhoittuminen.

Ystäväpiiri (Katso Hyvä kaveri -interventio)

Tunnetaitokortit – tunnetaitokortit esimerkiksi Fanni tai Tukiliiton MAHTI-tunnekortit.

Lapsille luetaan erilaisia tunteita herättäviä tilanteita (esimerkkejä alla).

Lapsi valitsee tilanteeseen sopivan tunnetaitokortin ja esittelee muille.

Keskustelua tunteesta: missä tunne tuntuu, millaisena se tuntuu, milloin itse tuntenut tunnetta, miten se näkyy muille, miten ilmaisen kyseistä tunnetta...

Jähmettyneet tunteet – rauhallista musiikkia, Lasten omat voimakortit.

Lapset liikkuvat vapaasti tilassa rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Kun musiikki pysäytetään, lapset esittävät kasvattajan ohjeiden mukaista tunnetta. Kasvattaja voi käyttää esimerkiksi Lasten omat voimakortit -tunnekortteja tai keksiä itse.

Kävelyretki niitypellossa -rentoutus

Lapset istuvat piirissä peräkkäin ja tekevät satuhieronnan kasvattajan mallin mukaan edessään istuvalle lapselle.

Kävelyretki niitypellossa: Kävelin eräänä päivänä Niitypellon maatilalla pitkin kukkakedon reunaan. (Ohjaaja piirtää suuren ympyrän.) Niityn reunalla virtasi pieni puro. (Käsi juoksee alas parin selkää pitkin aaltoilevana viivana.) Ruohikossa siritti ja hyppeli heinäsirikka. (Sormet hypähtelevät kevyesti ympäri parin selkää.) Pieni sisilisko vipelsi rantakiven lomassa kohti pensaikkoo. (Sormenpäät tekevät aaltoilevaa viivaa selässä.) Oli lämmin ja auringonpaiste lämmitti mukavasti. (Laita kädet selkään ja anna niiden olla hetken aikaa samassa kohdassa.) Lämmin kesätuuli puhalteli leppoisasti. (Voit kevyesti puhaltaa parin selkään tai hiuksiin.) Niityn viileälle nurmikolle oli mukava pysähtyä hetkeksi lepäämään ja nauttimaan kesäpäivästä.

Lähde: Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Juva: PS-Kustannus.

Palaute

Lapsille jaetaan nimilaput, jotka he interventiolta poistuessaan asettavat seinällä olevien taulujen kohdalle, sen mukaan miltä interventiolle osallistuminen heistä tuntui. Tauluissa on vaihtoehtoina negatiivinen emoji, neutraali emoji, sekä positiivinen emoji.

Esimerkkejä erilaisista tunteita herättävistä tilanteista

- Olet ensimmäistä päivää uudessa päiväkodissa.
- Olette pihalla, olet juuri menossa kiikkumaan, kun Pekka ehtiikin ennen sinua viimeiselle vapaalle kiikulle.
- Seuraavana päivänä sinua on jo eteisessä Liisa iloisesti vastassa
- Olette salissa pelaamassa kahden kaverin kanssa jalkapalloa. Kalle tulee ja vie teiltä kysymättä pallon.
- On aika siivota lelut, mutta Lauri kieltäytyy keräämästä leluja.
- Sini vie lapion Esan kädestä, mutta ei myönnä sitä. Näet tilanteen ja puolustat Esaa.

Materiaalia

Fanni – tunnetaitomateriaalia: <https://www.familyboost.fi/fanni-tunnetaitosarja/>

Tukiliiton MAHTI-tunnekortit: https://www.tukiliitto.fi/uploads/2018/08/mahti_tunnekortit.pdf

Lasten omat voimakortit: <https://hidastaelamaa.fi/puoti/lasten-voimakortit/>

KIITOS, OLE HYVÄ, ANTEEKSI... - Kauniit sanat tavaksi.

Tavoite: ystävällisyys, toisille ilon tuottaminen, leikkiin mukaan ottaminen, toisten huomioon ottaminen, kuunteleminen, keskittyminen, rauhoittuminen.

Ystäväpiiri (Katso Hyvä kaveri- interventio)

Kuunnellaan laulu

Hyvät tavat, Siinan taikaradio.

Lähde: S, Hirvonen. P, Unenge. Siinan taikaradio. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kappale löytyy myös Youtubesta.

Kirja: Puspus Pusukala tahtoo leikkiin

Kirjan tarinan kautta opitaan, kuinka ollaan hyvä ystävä.

Lähde: A-M, Kuusela. 2018. Puspus Pusukala tahtoo leikkiin. Kustannus Mäkelä.

Keskustelua

Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta tai kiusatuksi tulemisesta. Mitkä ovat lasten kokemukset kiusaamisesta ja kiusatuksi tulemisesta? Onko lapsi jäänyt leikin ulkopuolelle tai ei ole halunnut ottaa jotain leikkiin mukaan? Mitä pitää tehdä, jos pahoittaa toisen mielen?

Luetun kirjan tarinaa on hyvä käyttää keskustelussa apuna, että kuinka lasten kuvaamista tilanteista päästäisiin eteenpäin.

Mukava lankakerä- harjoitus - lankakerä, esim. matonkudekerä.

Harjoituksen tavoitteena on positiivisten asioiden kertominen.

Lasten kanssa muodostetaan piiri. Tehdään langasta verkko heittämällä lankakerää piirin toisella puolella olevalle. Lapsia kannattaa ohjeistaa pitämään kiinni langasta samalla kun heitetään ja sanomaan kerän vastaanottajalle jokin totta oleva mukava asia. Esimerkiksi: "Liisa, sinulla on kaunis hymy." "Emma, sinulla on värikkäät vaatteet."

Lähde: Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeysientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Juva: PS-Kustannus

Miilu-kissa mielenmaalarina - maaliteloja ja siveltimiä, jumppa-alustoja tai mattoja

Harjoituksen tavoitteena on rauhoittuminen ja rentoutuminen, sekä toisten huomioimisessa tarvittavien asioiden kertaaminen.

Tarkemmat ohjeet harjoitukseen seuraavalla sivulla.

Lähde: Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeysientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Juva: PS-Kustannus

Palaute

Lapsille jaetaan nimilaput, jotka he interventiolta poistuessaan asettavat seinällä olevien taulujen kohdalle, sen mukaan miltä interventiolla osallistuminen heistä tuntui. Tauluissa on vaihtoehtoina negatiivinen emoji, neutraali emoji, sekä positiivinen emoji.

Materiaalia

Siina Hirvonen, taikaradio.

Saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=5z4iiYO7pk4>

Ympyräiset tunnetaito-ohjelma, www.ympyraiset.fi

KIITOS, OLE HYVÄ, ANTEEKSI... - Kauniit sanat tavaksi.

Miilu-kissa mielenmaalarina

Lapset työskentelevät pareittain siten, että toinen makaa jumppa-alustan päällä vatsallaan ja toinen toimii maalarina. Toinen lapsi sivelee ohjaajan antamien ohjeiden mukaan toista lasta pensselillä tai telalla. Ohjaaja lukee Miilu-kissa mielenmaalarina harjoituksessa rauhallisella äänellä seuraavat ohjeet:

JALAT:

Ensimmäiseksi maalari maalaa jalat. Jalkoihin maalataan malttia sinisellä maalilla. Malttia taritaan toisten kanssa toimittaessa päivittäin, jotta jokainen muistaa myös kuunnella ja huomioida toisia. Ottakaa maalarit siis siveltimeen sinistä maalia ja maalatkaa jalkoja pitkällä siveltimen vedoilla. (Annetaan aikaa maalata kaverin jalat)

KÄDET:

Seuraavaksi maalataan kädet. Niihin maalataan huomaavaisuutta oranssilla värillä. Joskus jokainen tarvitsee apua ja huomaavaisuutta toiselta. Maalataan siis hitaasti käsiin paksu kerros oranssia, jotta väri varmasti tarttuu. (Annetaan aikaa maalata kaverin kädet.)

SELKÄ:

Seuraavaksi maalataan selkä. Siihen maalataan ystävällisyyttä punaisella värillä. Ystävällisyyttä tarvitaan päivittäin runsaasti. Muistathan siis lisätä siveltimeen välillä väriä, sillä ystävällisyyttä tarvitaan paljon. (Annetaan aikaa maalata kaverin selkä.)

PÄÄ:

Lopuksi maalataan pää vihreällä ymmärtäväisyyden värillä. Ymmärtäväisyys on tärkeää, jotta tullaan toimeen toistemme kanssa. Ota nyt siveltimeen vihreää väriä ja maalaa siveltimellä pitkin päätä ja niskaa kevyin, silittävin vedoin. (Annetaan aikaa maalata kaverin päätä ja niskaa.)

Nyt kun olet saanut kaverin maalattua, voit vielä sivellä siveltimellä maalin päälle lakkeroksen erittäin kevyin vedoin, ettei maalipinta mene rikki. Näin malttimaali, huomaavaisuusmaali ja ystävällisyysmaali ja ymmärtäväisyysmaali säilyttävät värinsä paremmin.

Tämän jälkeen vaihdetaan osia eli maalattava käy maalaajaksi ja maalaaja maalattavaksi.

Lähde: Liuska, K. Turunen T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä – opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Juva: PS-Kustannus

YSTÄVÄT YHDESSÄ -Yhteistyötaidot

Tavoite: hyvän tekeminen, ilon tuottaminen, kannustaminen, yhdessä tekeminen, vuoron odottaminen, ystävällisyys, toisten huomioon ottaminen, kuunteleminen, keskittyminen, rauhoittuminen

Ystäväpiiri (Katso Hyvä kaveri -interventio)

Seikkailurata

Ennakovalmistelut: Valmistele monipuolinen liikuntaseikkailurata sisälle tai ulos. Suunnittele ja toteuta jokaiselle parille kaveritaitoihin liittyvä palapeli (esimerkki alla).

Lapset jaetaan pareihin, ja parin kädet sidotaan esimerkiksi liinalla toisiinsa kiinni. Parille annetaan väri, jonka värisiä palasia parit etsivät seikkailuradan varrelta. Palasia on yhteensä kuusi. Parit suorittavat radan vuorotellen ja keräävät palapelinpalasia.

Yhteisen palapelin kokoaminen - kartonkia, sormi- tai vastavia värejä, liimaa.

Lapset kokoavat palapelin ja kertovat mitä kuvassa tapahtuu.

Kaikkien palapelit käydään yhdessä läpi ja keskustellaan positiivisesta vuorovaikutuksesta kavereiden kesken.

Kuvat liimataan yhteiselle kartongille ja jokainen sitoutuu toimimaan positiivisten kaveritaitojen mukaisesti painamalla valitsemansa värisen peukalonjäljen kartongille.

Kartongin voidaan ajatella yhteinen sopimus, joka laitetaan ryhmätilan seinälle.

Palaute

Lapsille jaetaan nimilaput, jotka he interventiolta poistuessaan asettavat seinällä olevien taulujen kohdalle, sen mukaan miltä interventiolle osallistuminen heistä tuntui. Tauluissa on vaihtoehtoina negatiivinen emoji, neutraali emoji, sekä positiivinen emoji.

Materiaalia

Suomen mielenterveysseura MIELI: <https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/kaveritaitokortit>

Esimerkki palapelistä